

SLOVENSKI LIST

CORREO ARGENTINO
TARIFA REDUCIDA
Concesión 1551
Dirección y Administración: GRAL.
CESAR DIAZ 1657, U. T. 59 - 3667 -
Bs. Aires.

Periódico de la Colectividad Yugoslava

Registro Nacional de la Propiedad Intelectual No. 632878.

AÑO (Leto) XIII.

BUENOS AIRES, 21 DE AGOSTO (AVGUSTA) DE 1942

Núm. (Štev.) 31

NAROČNINA:

Za vse ameriške države in za
celo leto \$ arg. 7.—; za pol
leta \$ arg. 4.—

Sestanek v Moskvi

V skrivnostnem mraku je bil zaviti obisk Churchila v Moskvo. No sedaj so pa že dvignili nekoliko zagrinjalo.

Zvemo, da je potoval Churchill skozi Egipt, kjer se je v Kairu sestel z vrhovnim poveljnikom čet Bližnjega vzhoda. Od tam je poletel v Moskvo, kamor ga je povabil Stalin.

Pri sprejemu na letališču je spregovoril Churchill tele besede: "Smo

njeno, kar je potrebno za slučaj, če bi se "rumenčki" res drznili napasti Rusijo.

Sestanek Churchila s Stalinom pomeni velik uspeh. Dosegel se je popoln sporazum, ki gre za tem, da se hitlerizem popolnoma uniči. In to se bo tudi zgodilo, o tem moramo biti prepričani.

Spet novo mesto v razvalinah

Mainz je slavno mesto s starodavno zgodovino. V preteklih dneh so angleški bombniki poiskali tudi to mesto, ki ima 150.000 prebivalcev in je veliko industrijsko središče v Porrenju; tam so tudi velike vojašnice.

Velik roj ogromnih bombnikov je vsul nepričakovano debelo jekleno točo nad to mesto, ki je od lanskega leta uživalo mir pred nočnimi pticami. Koliko je razdejanje, lahko sodimo po tem, da so nemške oblasti strogo zabranile vsak dohod v razdejanost mesto, da bi šlo čim manj poraznih novic na druge kraje. Nemško poročilo pove malo. To pa pove, da je bila do tal porušena sloviata mainška stolnica in podrtih 5 cerkva. Nemško poročilo navaja to seveda s postranskim namenom... češ da napad ni bil namenjen industrijskim objektom. V resnici pa vsak razume, da je tudi drugod razdejanje veliko, če je prizadetih 5 cerkva v razmeroma malem mestu. Če bi bilo tako, kot nemško poročilo trdi, bi pač ne bilo treba nikomur zaprečevati obiska v mesto Mainz. Angleške fotografije dokazujejo, da je porušeni 54 ha — torej 50 kvader površine.

Na Daljnem Vzhodu

Na Salomonskih otokih je vroče. Ne samo zato, ker je tam vroče tropično sonce, kjer imajo ravno v tem času solnce v nadglavišču — ker ti otoki leže na južni strani pod ekvatorjem — temveč tudi zato, ker se vrše vroče bitke. Salomonski otoki so bili angleška last. V januarju letos so Japonci navalili na te otoke in jih postopoma osvajali in so bili v maju že gospodarji celega otočja. Neprijetno je bilo to za obrambo Australije, ker gre prav tam skozi morská pot iz Amerike v Australijo in Novo Zelandijo. Po skrbno izdelanem načrtu so pretekli teden navalili Amerikanci na te otoke. Gosta megla jim je dala lepo kritje in so tako Japonce presenetili in dosegli lepo zmago nad njimi, katera bo kmalu dala vse otočje v roke zvezni armadi.

Ni dvoma, da so utrpeli znatne zgube pri tem napadu. Toda prav gotovo pa je, da so fantastične japonske vesti, da so Ameriki potopili kar 22 vojnihi ladij. Amerika prizna zgubo ene križarke in da sta bili dve poškodovani in tudi dva rušilca. Koliko škode so prizadejali Japoncem, še niso povedali. Je pa tudi teško vedeti, ker se je bitka vršila ponoči. Izjava ameriškega generala pravi, da je celoten rezultat dosedanjih pomorskih bojev v Japonci ta, da so japonske zgube 5 krat večje. Dokaz poraza je pa tudi to, da so japonske ladje pobegnile z bojišča.

Japoncem je vroče. To nam pove djestvo, da so imenovali novega "poveljnika za narodno obrambo" "Juno Široku, kajti potreba obrambe "matere domovine je vsak dan bolj važna stvar"... Vidimo da že mineva Japonce njihova začetna drznost in že uvidevajo, da so se ušteli. To pa pomeni tudi zmanjšano nevarnost za napad na Rusijo.

OGORČENE BORBE NARODNIH BORCEV V SLOVENIJI

Po vsej Sloevniji, tako po onem delu, ki ga je zasedla nemška vojska, kakor v onem, ki so ga zasedli Italijani se vršijo huđe borbe med našimi borci in vpadniki ter imajo slednji velike zgube v ljudeh in vojnih potrebščinah.

Zato pa ni nič čudnega, če se Mussolini tako jezi in grozi z "rimskim zakonom". Paljenja, celi hvasi, streljanja nedolžnih ljudi in talcev, kakor tudi grožnja z "rimskim zakonom" ne zmanjša borbenosti in ne ustrahuje borcev, katerim celokupno prebivalstvo pomaga.

Tako je prispela vest, da so italijanska letala bombardirala Škofjo loko in vasi v bližini Škofje loke. Radovljico so razdejali, prebivalstvo povečini postrelili, a drugo razgnali. Vas Mačkovec sploh več ne obstoji, ker je popolnoma razdejana. Tudi tu je bilo veliko postreljanih. Nekaj jih je zbežalo v hribe, ostale pa so Italijani razgnali na vse strani.

Italijanska letala so obmetavala z bombami tudi Grosuplje in druge tamošnje vasi, vse tja do Kočevja. Posebno huda bitka se je vnela okoli Kočevja, kjer je padlo čez 50 Italijanov.

Odpor prebivalstva je z vsakim dnem hujši in vpadniki že zgublajo glavo.

Še hujše pa pride!

V Indiji vre naprej

Hitlerjevski in japonski agitatorji so dosegli precej uspeha v Indiji. Saj o tem ni nobenega dvoma, da imajo oni vmes prste! Toda kakor na bojiščih, tako se jim dogaja tudi v Indiji: od kraja žanjejo vidne uspehe, pozneje se jim pa ustavi.

Gandhi je zaprt. To ni nova stvar. Saj je skoro četrtino svojega življenja predsedel v zaporih ta indijski čudak. Dal je parolo: "Zmagati ali umreti". Toda njegova nespravljivost ni našla enakega odmeva med somišljeniki in je že njegov najožji sodelavec Nehru znatno bolj umirjen.

Po prvih dnevih hudega vznemirjenja in teških pouličnih dogodkov, ki so spravili v zapor mnogo tisočev demonstrantov in zahtevali kakih 50 življenj, se je vpricho energičnega nastopa Angležev že začelo vse pomirjevati. Pa je padla vmes nova bomba, katera vtegne imeti občutne posledice. Umrl je v zaporu Gandhijev tajnik Mahadeo Desai. Zaprt je bil skupno z Gandijem. Zadel ga je kap. Za narod sam ta dogodek ni kaj posebno velikega pomena, toda pomemben je za Gandhija. Ta mož je bil namreč kot nekada brzda, ki je Gandhiju dajal trezne nasvete in posebno ga je zadrževal, da ne bi začel spet svojega protestnega "posta". Sedaj se boje, da bo Gandhi začel svoj post, ki ga seveda lahko hitro spravi v jamo in to bi pa imelo seveda neugodne posledice.

Med tem pa Angleži nič ne popustijo. Poročila povedo, da se že jasni.

Imenuje se spet ime: Čakravati Rajagopala Čari, ki je bil pred desetletjem jako upliven mož v Indiji, v vseindski stranki. Ta mož je posredoval l. 1931. ob priliki pasivne rezistencije, ko je Gandhi postavil na tehnično svoj ugled in svoj post. Na njegovo prizadevanje se je posrečilo tedaj upostaviti sporazum. Ta mož je na potu v Novi Delhi, ki je upravno središče Indije. Prav tja pa je namenjen tudi Sir Tej Bahadar Tapru, najspretnejši indijski pravnik, ki je že tudi vršil posle posredovalcev v prejšnjih sporih. Ta dva imata menda vlogo posredovalcev.

Čakravati je pred časom izstopil iz stranke in si nadel nalogo, da posreduje med Indijci in mohamedanci.

Tudi je bilo slišati te dni, da vtegnejo vzeti posredovalno vlogo Kitajci.

Tako torej vse kaže, da se je prvi vihar polegel. Energični nastop policije je že dosegel pomirjenje v

velikanski večini dežele. Le v Bombaju, Kalkuti, Madrasu, Maduri in Govedaru imajo še nekaj posla varnostni organi, drugod je pa že menda vse v trdnih rokah.

Bengalijska, ki je glavna dežela vojne industrije, je že docela pomirjena in tovarne že spet delujejo, kar daje upanje, da ta važen del ne bo oviral vojnega stanja.

Napad na Rod

V Egejskem morju je najvažnejše pomorsko opirališče osi na staroslavnem otoku Rodos v Dodekanesu. Tam so koncentrirali znatne sile, katere so pripravljene za bodoče vojne operacije. Načrt je bil lepo izdelan toda ne tako dobro izpeljan. Romel je že vse zračnal, kdaj bo osvojil Aleksandrijo in Kairo in da bo takoj istočasno, ko bodo Angleži zbegani z obrambo Egipta, vrgelskujejo s svojimi letali.

NEMŠKO PRODİRANJE PROTI KAVKAZU

Nemci hočejo na vsak način še predno nastopi zima, doseči povoljnih uspehov na Kavkazu. Zbrano imajo tam ogromno vojsko, ki je sedaj začela ponovno z veliko ofenzivo. Vrgli so v boj nove rezerve južno od Voroneža tja do Pjatigorska ter hočejo priti tako do Stalinograda in do železniške proge Baku in do Kaspiškega morja.

Rusi se Nemcem pri njihovem prodiranju dobro zoperstavljajo ter jim prinašajo ogromnih zrug. Samo od sredi maja pa do sedaj so imeli Nemci do 1.250.000 zrug. Vse te žrtve pa ne motijo nemškega vrhov-

Zvezne čete vdrle na Francosko

V sredo zjutraj so močni oddelki zavezniške vojske nenadoma vdrli v Dieppe na Francoskem, kjer se je vnel strahovit boj.

Takozvani "comandos" so bili takrat že bolje opremljeni. Poleg topov manjšega kalibra so imeli s seboj tudi lažje tanke, kar jim je omogočalo, da so mogli daljše prodreti.

Vse zvezne vojske, ki se je izkr-

svoje čete v Sirijo in tako okrajšal neprijetno pot, ki jo je moral hoditi Mojzes s svojimi Izraelci 40 let od Egipta do Jeruzalema.

Načrt ni uspel, kajti Rommel še vedno cedi sline po Egiptu, kot so jih Judje po obljubljeni deželi, kamor niso mogli čez Jordan.

Na Rodu so pa še vedno zbrane velike čete in zato so si privoščili pretekli teden Angleži en sprehod tjakaj. Tako dolgo so zavojevalci živeli v miru na Rodu, da niso kar nič slutili. Tembolj so bili vznemirjeni, ker se je prav istočasno vršila velika morská operacija v Sredozemlju, ko so Angleži peljali bombe in granate na Malto in so se bili težki morskí boji vseh sil. Toda kar nenadno so začele padati bombe na Rodos iz avijonov in iz ladij, ki so tiho pripelzele v bližino trdnjav.

Ni bilo mogoče opazovati posledic napada, toda sodijo, da je bil napad zelo uspešen, kakor nakazujejo veliki požarji, katere so pustili napadalci za seboj, ki niso sami utrpeli prav nobene škode.

Otok Malta

Ta "letalonosilec, ki se ne more potopiti", dela neprestano sive lase Nemcem in Italijanom. Minuli teden so zagnali velik krik, da so potopili veliko večino konvoja, ki je peljal vojne potrebščine na Malto. Angleži so priznali samo zgubo enega letalonosilca in javljajo, da je otok spet preskrbljen za nekaj časa. Spet pa se zbirajo velike vojne edince v Gibraltarju, kar pomeni, da se pripravlja nov konvoj... če ni to le past, s katero hočejo Nemce prevariti. Lahko da imajo Angleži predvsem ta namen, da polove nekaj podmornic, ki motijo pomorski promet kaj občutno.

Malta je res velike važnosti, tako za Angleže, kakor za totalitarce. Za prve je, da si jo obdržijo, za druge pa, da jo uničijo, ali če mogoče tudi zasedejo. Zato jo tako pogosto obizogani z obrambo Egipta, vrgelskujejo s svojimi letali.

nega poveljstva, ki pošilja vedno nove čete v boj. Pritiski Nemcev severnovzhodno od Kavkaza je bil tako silen, da so bili Rusi prisiljeni izprazniti Krasnodar. Kljub temu pa so na tej točki pognali Nemce kar več kilometrov nazaj.

Severno od Kotelnikova pa so Nemci doživeli hud poraz ter so bili prisiljeni se v velikem neredu umakniti.

Boji, čeprav v manjšem obsegu so se vršili tudi na severu ter so bili Nemci poraženi tako pri Leningradu, kakor tudi pri Volkovu.

cala, pravijo Nemci, da je bilo ena divizija.

Kakor drugikrat, tako so "comandos" tudi sedaj, ko so opravili svoje delo, spet odšli od koder so prišli.

Vsekakor je bila to že večja ekspedicija. Take se bodo najbrže še nadaljevale in Nemcem mešale glave, dokler ne pride čas, ko bodo zares udarili. In to ne bo dolgo.

DVE TRAGEDIJI V BRAZILU

Morda je ena sama — čas bo že dal pojasnilo — kako in zakaj. Pretekli teden so našli mrtvega argentinskega polkovnika, vojaškega atašeeja na poslanstvu, Camila Gaya. Revolverski strelci so mu končali življenje. Ves dogodek je še nepojasnen. Da pa je zapleten še večji, zato je doprinesel dogodek, ki se je

odigral v nedeljo: Našli so spet v bližini Copacabane na obrežju pri Rio de Janeiru, blizu mesta smrti polkovnika Gaya, ženo in hčerko argentinskega letalskega izvedenca Sola. Obe sta umrli zastrupljeni s cianom, nevarnim strupom, ki v nekaj minutah konča človeku življenje.

Churchill

nepreklicno odločeni nadaljevati boj skupno z združenimi močmi. Naj bodo težave in trpljenje še hujše, skupno bomo neomajno šli, tako dolgo, dokler ne bodo ostale samo razvaline hitlerizma, kot opomin poznim rodovom".

V navzočnosti vrhovnih predstavnikov ameriške, angleške in ruske vojske so se vršili razgovori 4 dni. Iz govorenja Stalinovega je vsak čas gledalo samozavestno prepričanje, da je ruska armada dovolj močna da bo prestala vse preskušnje, če

Stalin

bodo tudi zavezniki s svoje strani storili, kar je v njihovi moči.

Razgovor se je vršil predvsem v zadevah evropske vojske. V tej zadevi je prišlo do tehle zaključkov:

1. Otvorila se bo druga fronta in sicer na Norveškem, kjer bodo sodelovale ruske in zavezniške čete. To je najvažnejše radi morské zveze med Ameriko, Anglijo in Rusijo.

2. Neprestani zračni napadi morajo spraviti v nered vojno produkcijo in promet v Nemčiji.

3. Zavezniki bodo porabili vsa sredstva in pota, da preskrbe zadostnega vojnega materiala Rusiji. V ta namen morajo tudi imeti uspešno pripravljene postojanke in zaloge vojnega materiala v Iranu in Iraku v Prednji Aziji.

4. Kakor bo čas primeren, bodo navalili tudi na Evropo, v katerikoli točki od Italije do Norveške.

Pri zborovanjih je imel vidno vlogo general Wavel, dober poznavalec vojnega položaja na Bližnjem Vzhodu, poveljnik čet v Prednji Aziji, ki dobro pozna tudi Rusijo in govori tudi ruski jezik.

Opazovalci položaja pravijo, da ta konferenca pomeni začetek nove faze v razvoju vojne.

Glede Japonske je bilo tudi ukre-

SPET BRAZILSKE LADJE

Podmornice "osi" so spet potopile nekaj brazilskih ladij, na katerih je bilo okrog 840 oseb. Rešenih je do sedaj 185, druge pa še iščejo, če so še pri življenju. Namen teh napadov je menda ustrašiti druge države in zbegati pomorske načrte zvezne mornarice.

Ta ponovni napad je izzval po vsem Brazilu silovito ogorčenje. Po vseh mestih in večjih krajih se vrše burne manifestacije in manifestanti zahtevajo, da se nastopi proti državam "osi". Predsednik Vargas je obljubil, da ta napad ne bo ostal nekaznovan.

Ne bo pa Brazil nastopil samo proti državam osi, ampak tudi proti petokolonašem, kateri bodo najstrožje kaznovani.

Ni pa tudi izključno, da ne bi prišlo radi teh napadov do vojne.

Zadnje vesti javljajo, da so letala našla nekaj rešilnih čolnov ob obrežju, ki so najbrž pripadali potopljenim ladjam. V teh čolnih in na obrežju so se nahajali ljudje, ki so letalom dajali znamenja.

ŽITO V ŠPANIJO

7300 ton pšenice pelje Špancem brod Eolo, ki nosi špansko zastavo. Samo vprašanje je, če bo žito za lačne Špance, ali bo šlo dalje v Nemčijo.

NEVARNE VOZNE

Viharji so bili na morju vedna nevarnost. Sedaj so pa še mine in podmorniki. Argentinske ladje imajo pa letos izredno smolo. Koder ni podmornic, tam so pa sipine ali pa druge nevarnosti. Tako se je spet primerila nevarnost tovornih ladij Čubut, last agencije Numeriani, ki je natovorila 1200 ton pšenice za v Brazilijo. Mašinerija je odpovedala in ladjo so morali potegniti v Montevideo, kjer jo popravljajo.

ŽIVINSKA RAZSTAVA

Znane so argentinske živinske razstave, na katerih se vidijo najlepši rezultati te prevažne panoge argentinskega gospodarstva. Živina, konji, ovce vseh pasem kažejo razvoj napredka. Na tisoče živali pripeljejo iz vseh strani dežele. Po nekaj dnevih razstave, kamor lahko gre vsak, ki ga to zanima, se vršijo premije, ki so glavna pogonska sila argentinskih živinorejcev. Saj se pa tudi spleta dobiti kupnino za enega bika kar 60.000 \$... Nič prijetno pa se ne počutijo tisti, ki z velikanskim stroškom svoje živali pripeljejo in jih morajo drago vzdrževati, eno govedo stane dnevno več kot za človeka v hotelu... — potem pa potegnejo suho. Ta teden se je vršilo prodajanje živali.

LUNA BO MRKNILA

V soboto 25. avgusta ob 10 uri zvečer bo mrknila luna, tako so napovedali v opazovalnici v Córdoba.

NOVA CERKEV NA PIÑEYRU

V nedeljo je bila slovesno odprta nova cerkev na ulici Cabildo in La Rioja. Nekaterim rojakom na Piñeyru bo to najbližnja svetišče. Cerkev so zgradili Litvanec in ima 3 duhovnike.

ZAHVALNA MAŠA

V nedeljo 6. septembra ob 11 uri bo v cerkvi sv. Rose, ulica Pasco in Belgrano, zahvalna maša ob priliki rojstnega dne našega kralja Petra II.

Pri maši bo pel slovenski zbor.

KONCERT ZINKE MILANOV

Zinka Milanov je poleg dobro uspelega koncerta v La Plati, nastopila v ponedeljek tudi na koncertu.

Zinka Milanov

certu na Dock Sudu, katerega je za naše vojne vjetnike priredila Jugoslovanska narodna odbrana.

Koncert se je kljub slabemu vremenu in neprimerenemu dnevu dobro obnesel. Zbralo se je na njem precej jugoslovanskih izseljencev iz mesta, Dock Suda in bližnje okolice.

Perdrag Milanov

menu in neprimerenemu dnevu dobro obnesel. Zbralo se je na njem precej jugoslovanskih izseljencev iz mesta, Dock Suda in bližnje okolice.

Na koncertu sta poleg Zinke nastopila tudi Ljerkko Špiler na gosli.

Ljerkko Špiler

ter Predrag Milanov, ki je recitiral nekaj komadov.

Zinka Milanovi sta bila ob tej priliki izročena lepa šopka, eden v imenu Jugosl. nar. odbrane, drugi pa od "Slovenskega doma", ki ga ji je izročila podtajnica Vida Kjudrova.

JUGOSLOVANSKA RADIO URA

Jugoslovanska radio ura je že spet premenjena. Sedaj je prenos ob 4 URI IN 30 MINUT, na isto postajo kot prej.

V listu spremembe nismo javili, ker nismo bili o spremembi obveščeni. Poslušajte prenos!

V BOLNIŠNICI LEŽI

Naša rojakinja Pepca Gregorič iz Prvačine, se nahaja že nekaj dni v bolnišnici Alvear, soba 21, postelja 43.

Poseti so ob običajnih dnevih in urah ter se prosijo, da se jo obišče.

MRTVEGA SO NAŠLI

Našega rojaka Karla Lavrenčiča, doma iz Dutovelj na Krasu, so našli v sobi mrtvega. Pokojni je bil samec ter je živel od svojega zidarstva dela.

Že nekaj mesecev je tožil, da ni prav zdrav, a 12. avgusta so ga našli mrtvega v postelji. V roki je imel še pavo za mate. Ugotovili so, da je bil že mrtev en dan. Ker ga namreč ni bilo na spregled, se je sosedom to zdelo sumljivo in so zato poklicali oblast, ki je ugotovila smrt.

Pokojni zapušta tu sestro.

Na zadnjem potu na Čakarito so ga spremlili nekateri rojaki in prijatelji.

Naj mu bo lahka argentinska zemlja!

SMRTNA KOSA

Po dolgi in teški bolezni se je preselila v večnost t. m. Zorka Jakus iz Berissa. Izdihnila je v italijanski bolnišnici v La Plati.

Pokojna zapušta v Berissu žalostnega soproga Josipa, ki je naš istiski rojak, hčerko Marjalinčko, katere je znana tudi med nami, saj je večkrat že nastopila na naših prireditvah kot pevka in deklamatorica, svaka Ivana Jakus in svakinjo Ljubico ter nečaka in nečakinjo. V domačem kraju, Jugoslaviji, mater Uršulo Goljevšček, brata Aleksandra, sestro Mimo Cristof in Vero Rojnik, svakinjo Olga, svaka Emilia Cristof in Huga Rojnik. Dalje svaka Boža Jakus in svakinjo Justino Žagar, nečaka in nečakinjo.

V Istri, taščo Marijo Jakus, svaka Mateja Jakus, svakinjo Rozo Vlahović in Ivano Botegar ter veliko nečakov, nečakinj in drugih sorodnikov.

Blaga žena in dobra mati naj počiva mirno v tej zemlji, preostalim tu in v domovini pa naše najiskrenejše sožalje!

Ružica Kaderabek

V ponedeljek je po težki bolezni preminula v Martinezu Ružica Kaderabek, žena češkoslovaškega ministra dr. Františka Kaderabeka, rodom Jugoslovanka iz Petrinja. Iz Martineza je bilo v sredo njeno truplo prepeljeno v Buenos Aires, v cerkev Santísimo Sacramento, kjer je bila zanjo maša in truplo blagoslovljeno in nato dano materi zemlji.

Pri maši so bili navzoči tudi zastopniki tukajšnjih oblasti, predstavniki zaveznih držav, med njimi naš odpravnik poslov g. dr. Filip Dominiković, argentinski prijatelj Češkoslovake in družine Kaderabek, kakor tudi veliko češkoslovanskih in jugoslovanskih izseljencev.

Ružica Kaderabekova je bila vrla rodoljubkinja. Poleg Češkoslovake je neizmerno ljubila tudi Jugoslavijo, iz katere je izšla. Usoda Češke in njenega rojstnega domovine Jugoslavije, je nanjo tako usodno uplivalo, da je začela bolehati in končno boleznijo podlegla. Zapušta tu soproga, ministra češkoslovake in dva sina.

Bodi blagi pookjenci ohranjeni tudi med nami dragi spomin! Preostalim pa naše najiskrenejše sožalje!

Slovenski stavbenik

za načrte, betonske preračune in Firmo,

obrnite se do tehničnega konstruktorja

FRANCA KLANJŠEK

Av. Francisco BEIRO 5329-31

Villa Devoto U. T. 50-0277

BANCO HOLANDES UNIDO
SUCURSAL BUENOS AIRES
Casa Central: 25 de Mayo 81
Agencia No 1: Corrientes 1900 • Agencia No 2: Cabildo 2426/30
DIRECCION GENERAL CURACAO

ENA PREDNOST
za vlagatelja v
NAŠO HRANILNICO

je lahkoto s katero mu odpremo hranilni račun.
S samimi \$ 5.— lahko začne a istočasno mu je izročena lepa, moderna škrabica.

Vse bančno poslovanje obavljamo mi najhitreje ter v korist našim klijentom, kateri se lahko predstavijo pri nas osebno ali pismeno na naši Centrali

BME. MITRE 234
ali na naših dveh podružnicah.

J. N. O.

Objave Primorskega odbora

Kakor je bilo že javljeno v Slovenskem listu ter tudi v argentinskih, vršilo se je v Montevideu zborovanje svobodnih Italijanov — Italia Libre, katerega se je udeležil tudi grof Sforza, vodja tega gibanja.

To priliko je porabil Primorski odbor ter naslovil in odposlal "odprto pismo" namenjeno grofu Sforzi, vsem tukajšnjim demokratičnim časopisom, kakor tudi nekaj sto teh v Montevideu in J.N.O. izven Argentine.

Sestanek Prim. odbora bo v ponedeljek 31. avgusta z že najavljanim sporedom.

Spomin na bazoviške žrtve

Primorski odbor se pripravlja, da letos še posebno dostojno počasti spomin naših bazoviških žrtvev, ker so se tem pridružile še druge.

Komemoracija se bo vršila v nedeljo 6. septembra ob 5 uri v "Slovenskem domu". Zapela bosta zbor "Slovenska doma" več priložnostnih pesmi, bodo tudi razni govori in deklamacije.

Pa tudi Gospod. Podp. društvo iz Ville Devoto bo sodelovalo z lepo priložnostno točko.

Razpostavljene bodo slike naših žrtvev in kakor vedno okinčene s cvetjem ter vse obdano z žalnim trankom.

"Slovenski dom" in Primorski odbor bosta na ta način počastila spomin na vse naše žrtve in vabita vse zavedne rojake in rojakinje, da ta dan s svojo prisotnostjo na tej spominski prireditvi počaste vse mučenike našega naroda.

PREVZEM GOSTILNIŠKE OBRTI

Naš vsem dobro znani rojak Franc Trebše je te dni prevzel že obstoječo gostilno na Avda. San Martin 6470, U. T. 50-5106.

IZ CORDOBE

ZA NAGROBNI VENEC

Za kritje nagrobnega venca, kateri je spremljal k večnemu počitku našega preminulega tovariša Evrista Marega, so prispevali sledeči:

Jože Mesec \$ 2.60, Rudolf Mozetič 2.—, Marija Stanič 1.—, M. Pomagan 0.50, Tereza Žizmond 1.—, Fani Gregorič 0.50, Karol Gregorič 1.—, Ivan Grbac 1.—, Jože Mozetič 1.50, Alojz Fornazarič 1.—, Matija Zbaš 2.—, Ivan Movern 1.—, Ivan Manik 1.—, Franc Gec 2.—, Karel Gec 2.—, Jože Gregorič 1.—, Nabuco Mansueto 1.—, Ivan Gorše 2.—,

Franc Nemanič 1.—, Alojz Concilia 1.—, Jožef Vever 2.—, Franc Bartol 3.—, Franc Petelin 1.—, Franc Skuk 0.50, Ivan Ribarič 1.—, Franc Tončič 1.—, A. Stejan 1.—, Jože Francetič 2.—, Jože Jazbec 1.—, Jože Malešič 1.—, Štefan Močibok 1.—, Anton Urbančič 1.—, Ana Mesec 0.50, Jlija Gorše 0.50. — Skupaj \$ 42.60.

Iskrena hvala cenjenim darovalcem!

J. Mesec

SLOVENCI POD SFORZO

Ako je vladala v Italiji svoboda in demokracija pred nastopom fašizma, kakor se hvali in zatrjuje grof Sforza, zakaj pa so takoj po zasedbi naših slovenskih krajev začeli izganjati iz javnih uradov slovensčino. Sprva so sicer še dovolili dvojezičnost, na prvem mestu seveda je bila italijanščina, pozneje pa je bila sploh samo italijanščina. In če je vladala demokracija, zakaj so stikali za orožjem, ko je bil naš narod miren ter se ni bilo bati kakega protiviljenja in preganjanja naše ljudi, če so slučajno kje našli ali celo podtaknili kak star bajonet ali zarjavlo puško, za katero mogoče tisti, pri katerem so jo našli, niti zanj vedel ni.

Poznal sem duhovnika, katerega so izpred altarja vzeli in ga gnali v zapor. Menda on ni bil kak prekuh. Pač je bil pošten Slovenec. Zaradi stare puške, ki so jo karabinerji našli pri nekem kmetu, je bil aretiran in so ga gnali peš več kot 30 km daleč. Kmetu je bilo že čez 60 let.

Vojaskim novincem iz zasedenih krajev je bilo zapovedano obiskovati večerne vojaške tečaje. Sprva je bilo dobro in vojaki so radi posečali to šolo. Pozneje so pa začeli mesto pouka, dajati hvalo zmagovalni veliki in bogati Italiji. To je rodilo v novincem upor in niso hoteli več v šolo, dasi je ponovno prišel tozadevni ukaz.

Sploh je v začetku še vse nekako slo, pozneje pa se je obrnilo mnogo na slabše. Prej ni nihče ničesar rekel, če smo govorili ali peli v našem jeziku, pozneje pa so se iz nas norčevali. To je bila demokracija g. Sforze.

Ne vem kaj bi rekli Italijani, ko bi bivša Avstrija tako počenjala z njimi, ko je zasedla Benečijo in Lombardijo, tako, kakor oni z nami.

Zato pa pravim, naj bom oblečen v mojo civilno ali službeno obleko, vedno ostanem Kraševce. Tako je tudi z g. Sforzo. On je in ostane italijanski imperialist. Če on dela na tem, da se fašizem v Italiji vrže, dela to zato, da bi on sam sedel na mehki stolček. Za ljudstvo in demokracijo, pa mu je najbrže malo ali pa nič mari.

Če pa hoče grof Sforza biti res iskren demokrat, ho moral svojo nazoriranje glede naših krajev spremeniti in prepustiti nas naši usodi.

F. Husu

KLINIKA ZA VSE BOLEZNI

Za venerične bolezni, spolne bolezni, bolezni krvi, splošno slabost, razpolaga klinika s posebnim konzultorijem, kateri se nahaja pod vodstvom poznane specialista za navedene bolezni

Dr. A. AZAGUIRRE.

Imamo zdravnike specialiste za bolezni na pljučah, obistih, jetrah.

želodcu, živčevju, glavobol in revmi zem.

Zenske bolezni.

Analizacije krvi, vode itd. so izvršene po Profesorju Narodne

Univerze v Buenos Airesu Dr. I. Raffo.

RAYOS X, DIATERMIA in ELEKTRIČNO ZDRAVLEJNJE.

Zdravniški pregled \$ 3.—

Sprejemamo: od 9—12; pop. od 15—21. — Ob nedeljah in

praznikih od 9—12.

GOVORI SE SLOVENSKI

SUIPACHA 28

(1 kvadro od Av. de Mayo v višini 900)

Vesti iz organizacij

PEVSKE VAJE

Sporočam vsem pevcem in pevkam "Slovenskega doma", da bodo v needljo 23. t. m. ob 5 uri popoldne pevske vaje.

Pridite vsi in točno.

Načelnik

SLAJNA VSESLOVANSKA PRIREDITEV

Zborovanje, ki ga je sklicalo Slovansko združenje se radi prepovedi oblasti ni vršilo, pač pa se je vršilo v soboto 15. avgusta v "Parque Romano" napovedana prireditev, katera je bila kljub raznim neugodnostim sijajno obiskana. Ves prostor v dvorani je bil popolnoma zaseden in bilo je navzočih od 6 do 7 tisoč ljudi.

Sporod se je začel izvajati nekaj pred 10 uro. Kot prvi je nastopil Slovenski dom, ki je zapel "Slovan na dan" in "U boj, u boj". Obe pesmi so občinstvu jako ugajale. Sledil je točno nadaljni mnogoštevilčen spored.

Na prireditvi so sodelovale vse slovanske organizacije, izvrzemi par, ki so se v svoji zaslepljenosti prodale tujcu. No tembolje tako, je vsaj bila to res slovanska prireditev.

Kar se tiče nastopov, se mora priznati, da so se nastopajoči potrudili in je bil ves spored prav lep in dober.

Omeniti moramo, da se je vabilu prireditvenega odbora odzvala tudi naša umetnica Zinka Milanov, katera je zapela nekaj slovanskih pesmi, za kar jo je občinstvo burno pozdravilo ter je morala petje ponoviti. Obdarjena je bila s šopkom cvetic.

Kot zadnja točka je bil kosaški ples, nakar je bil spored končan in se je pričel ples.

Ves čas prireditve je vladal najlepši red in harmonija. Prireditev je pokazala, da smo zreli za skupno delovanje, katero skupnost moramo še podvojiti. Če bomo Slovani edini, je ni sile na svetu, ki bi nas zmogla. Vse nakane sovražnikov Slovanstva, da bi ga uničile, bodo ostale brezuspešne in se bodo kakor pene razbile ob skalo.

Zato bratje Slovani, bodimo edini in bodočnost je naša!

Nekaj delegatov je policija prijela in zaprla, a so po posredovanju že skoro vsi spet na svobodi, kar jih še ni, pa bodo.

PRIREDITEV "SLOVENSKEGA DOMA"

V NEDELJO 18. OKTOBRA 1942 leta ob 4 uri popoldne se bo vršila v že znani ARMENSKI dvorani, ulica ACEVEDO 1353, prireditev Slovenskega doma.

Na sporedu bo poleg nastopov obeh pevskega zborov tudi lepa izvir-

na igra, katera bo nedvomno privabila mnoge naše ljudi, da jo vidijo.

Ker je ta prireditev že dolgo napovedana ter društva naprosena, da na to needljo ne prirede zabav, upamo, da bodo to blagohotno upoštevala.

G. P. D. S.

V A B I

vse cenj. rojake in rojakinje na veliko

Mladinsko prireditev

23. AVGUSTA T. L. katera se bo vršila dne v društvenih prostorih, ulica Simbrón 5148 (Villa Devoto).

S P O R E D :

- 1) Otvoritev: GODBA.
- 2) Pesem: "PO JEZERU", izvajajo otroci.
- 3) Pesem: "KJE SO MOJE ROZICE", izvajajo otroci.
- 4) Deklamacija: "NAŠA ZEM-LJA", Rožica Kosič.
- 5) Prizor: "BEGUNČEK", izvajajo Duško Bajt.
- 6) Solospev: "SIROTA", izvajajo Olga Frančeskin.
- 7) Deklamacija: "DESPEDIDA DE ESCUELA", R. živec.
- 8) Veseloigra v enem dejanju:

"Luknja v namiznem prtu"

(Izvajajo otroci).

Po končanem sporedu PROSTA ZABAVA, BOGAT SREČOLOV in PLES.

Vljudno vabi

Odbor G.P.D.S.

ROJAKI: Vzemite na znanje, da dramski odsek G.P.D.S. bo v kratkem vpriporil dramsko sliko v treh dejanjih "MATI" pod vodstvom učiteljice gospe Emilije Bajt.

MLADINSKA PRIREDITEV

V nedeljo se je vršila v dvorani San José, ulica Azenenaga 164, lepa prireditev, pri kateri je bila vpriporjena slovanska igra, predstavljena na španski jezik "Victima del amor filial". Pri igri so nastopile naše najboljšie igralke, kakor Vida Kjudrova, Irena Jeksetova, Marica Koradinova, Irena Vidmarjeva, Angelica in Anica Laknerjevi, Jožica Sfiligojeva, Erna Paškulinova, Ida Pečenkova in še druge, ter je igra dobro izpadla.

Ples "Minué", ki je mnogobroj-nemu občinstvu posebno ugajal, saj sta ga morala ponoviti, sta plesala Irena Vidmarjeva in Boris Ličen.

Oba sta pridna obiskovalca slovanske šole na Paternalu, ki pa delata čast slovenski koloniji tudi v tukajšnji argentinski šoli.

Ob priliki, ko te dni obhajata

svoj rojstni dan, jim iskreno čestitamo in želimo, da bi se nadalje tako napredovala, v korist sebi, vese-lje staršev in v čast naši koloniji.

DRUGA MLADINSKA PRIREDITEV

V nedeljo 13. septembra t. l. ob 3 uri popoldne se bo vršila v dvorani San José, ulica Azcuénaga 164, VELIKA MLADINSKA PRIREDITEV, na kateri bo ponovitev igre "VICTIMA DEL AMOR FILIAL", razno petje, plesi, komični filmi in deklamacije.

Čisti dobiček te prireditve bo za vzdrževanje Slovenske šole, za Du-hovno življenje in za naše vojne vjetnike.

Rojaki in rojakinje, posetite pri-reditev v čimvečjem številu.

Trst in Italijani

O priliki, ko je neki znani dopis-nik tukajšnjega največjega večer-nika razlagal v članku, agitiranje Mussolinija za vstop Italije v prejš-njo vojno, je med drugim razlogi navedel tudi sledečega; namreč, ve-liko denarno podporo, ki je dobival Mussolini za svojo propagando od finančnih krogov mesta Genova.

Ker je to priznanje, oziroma obe-lo danjenje zakulisnih manevrov, ki so se takrat odigravali, tudi danes jako važno, hočemo si to stvar od bliže nekoliko ogledati ter obrazlo-žiti, zakaj je Genova silila v vojno, katero so Italijani vodili s klicem: Trst in Trento!

Trst, kakor je znano se je bil povzdignil v zadnjih desetletjih pred letom 1914, v eno največjih evropskih trgovskih luk, posebno pa v sredozemskem morju. Trgovske la-dje tržaških paroplovnih družb so plule po vseh delih sveta, posebno pa v Bližnji in Daljni Orient. Sve-tovni sloves so imele brze proge Trst—Aleksandrija in Trst—Bom-bay, celo Angliji so pošiljali svojo pošto v Indijo potom tržaških la-dij, na katerih se je vedno pazilo, da vlada najstrožji red in največja čistost, kakor je tudi povsod slove-la dobra kuhinja. Tu treba poudar-jati, da osebje teh parnikov je bilo skoraj izključno slovanskega po-rekla: Hrvatje iz Dalmacije in Istre so opravljali mornariške posle, med-tem ko so Slovenci večinoma izvr-ševali notranje posle, pri strojih, kuhinji in postrežbi.

Kakor se je ravnalo s potniki, ta-ko se je ravnalo tudi s tovorom, namreč z največjo pazljivostjo, kar je seveda za vkrcatelje velike važ-nosti. Slabo manipuliranje z blagom namreč prinaša velikih zgub in še večje sitnosti. Ravno to dejstvo je vedno več vkrcateljev privabilo v Trst, da so se posluževali tržaških paroplovnih družb in zapuščali Ge-novo, četudi jim je bila ta bližja. To n. pr. velja za Švico, posebno po otvoritvi takozvane transalpinske železnice. Omenjati je še pri tem, da so cene prevoza na železnici za blago, ki je bilo namenjeno za vkrcanje na parnike v Trstu, bile jako nizke, kar je tudi privabilo mnogo tovara v Trst. Šeasoma se je osredo-točil v Trstu izvoz dobrih delcev centralne Evrope, celo iz onih kra-jev, ki so težili prej h kaki drugi luk, kakor na pr. v Genova.

Je razumljivo tedaj, da se je Trst

še v večji meri bavil z uvozom kot z izvozom, posebno je zaslovel Trst kot uvoznik kolonialnega blaga, po-sebno kave. Trst glede tržovene koli-čine kave je stal na tretjem mestu v Evropi, samo Hamburg in Amster-dam sta bila pred njim. Drugo bla-go, ki je uvažal Trst v velikih koli-činah so bile razne specerije, kakor čaj, sladka škorja, nageljčki itd., potem je uvažal semeno olje in raz-ne semena za industrijo. V tej pa-nogi, namreč v uvozu gori navede-nih predmetov je bil Trst razdelje-vatelj. Tržaška trgovina se je bila specializirala v tej stroki. Mnogo tržaških trgovcev je zaslovelo ši-rom Evrope. Omenjati je tu, da je bil največji ustanovitelj in lastnik

lijani pri Genovežanih, zategadelj so se raje posluževali tržaške trgo-vine.

Iz gori navedenih razlogov, bo vsem jasno, zakaj so genoveški fi-nančni krogi podpirali in plačali Mussoliniju, da je agitiral za vojno. Slo se jim je za odjesti trgovino Trstu s tem seveda, da ga uničijo. To je ono, kar so prinesli Italijani Trstu, uničili so ga popolnoma.

Toda tudi Genoveži so naredili račun brez krmarja, vstal jim je namreč, stari tekmeč, Benetke. Mus-solini v začetku svojega vladanja je pozval za prvega fašističnega mini-stra finance grofa Volpi-ja, župana mesta Benetk. Ta lisjak se je spr-

TRST - djelomični pogled

take tvrdke v Trstu Slovence M. Truden. Mimogrede povedano, je pisec teh vrstic sodeloval pri eni taki slovenski tvrdki.

Tržaška trgovina je segala ne sa-mo po takratnih avstro-ogrskih po-krajinah, marveč je dobavljala Ru-muniji in celo Južni Rusiji. Balkan in Turška so bili njeni odjemalci, medtem ko je bila v hudi borbi z drugimi lukami južne Nemčije, Švi-ce in celo Italije, ki je imela vse polno trgovskih pristanišč, na čelu Genova.

Kakor bi to težko kdo verjel, je vendar bila resnica, da je Trst Ge-novo v sami Italiji vedno bolj spod-ri-val. Naše tvrdke so imele po vseh večjih mestih Benečije in Lombar-dije zastopnike, v Milanu, glavnega, ker je Milan štiri al pet ur železni-ce oddaljen od Genova. Vprašanje je, zakaj je bilo tako, ko je vendar Genova velik trgovski center? Od-govor je lahek, tržaški trgovec je bil poštenjak, točen in po ceni. Za-dovoljeval se je z malim dobičkom. Lastnosti, ki jih niso dobivali Ita-

vil na vse mogoče načine na Trst in kmalu dvignil Benetke. Zgradil je v bližini Benetk novo luko, namreč v Mestre, kamor je dal prenesti iz Trsta mnogo onih velikih dvigal, ki vkrcavajo in dvigajo blago iz trupel ladij, saj v Trstu niso imeli drugega dela kot da jih je rja uničevala, vsakemu dokaz brezdelja, posebno za kakega radovednega tujca, ki bi hotel proučiti položaj Trsta po od-rešenju. Sicer vsakemu, še najbolj nepoučenemu, je lahko takoj jasno, kaj je nastalo s prej evetočim Tr-stom pod Italijo, saj mu je dovolj govorila trava, ki je rasla med ka-menjem v nekdanj vrveči in šumeči tržaški prosti luk.

S. S.

KADAR ISCETE SLUŽBE obrnite se na rojakinjo

Berto Cernič

DORREGO 1583 — Gs. Aires
U. T. 54 - 3588

SLJIVOVICA

ŽGANJE

PELINKOVEC

VERMUT

KIS

Zlatko Badel

Avenida Maipú 3146-50. Olivos F.C.C.A.
U. T. Olivos (741) - 1304

SLOVENSKO STAVBENO PODJETJE

A. S. V. L.

A. STOKA & V. LOJK
T. KONSTRUKTORJA

Pisarna: LOPE DE VEGA No. 3136
Buenos Aires
Tel. 50-4300 Prv. 54-2756 Part.

Plane, Ekonomične betonske kalkule, Občinske tramitacije, Firma, Ob. Sa-nitaras itd. — Za zidanje, povečanje, in popravo hiš v mestu in deželi z ta-kojšnim in več časnim plačevanjem v komodnih mesečnih obrokih, manjših kot najemnina katero plačujete sedaj.

MATERIJALI IN DELO PRVOVRSTNO.

Plane in preračune brezplačno.
OBISČITE NAŠO PISARNO.

VELIKI ZAVOD "RAMOS MEJIA"

MODERNI PROTIVENERIČEN PRIPOMOČEK

BLENORAGIA aguda, napačno zdravljenja

Naš način zdravljenja popolen in brez bolečin

KRI, LUES IN KOŽA: Lišaj, Izpadanje las

ženske, PLJUČNE, SRČNE.

SPOLNA SLABOST: se opomore po načinu Prof. Fürbringerja.

REUMATIZEM že zastarel

ZELODEC: Kislina, Napetie in Bana

HEMOROIDE IN POVAPNENJE ŽIL brez operacije

GRLO, NOS IN UŠESA: Divje meso, Vnetje in oglušenost

POPOLNO OZDRAVLJENJE \$ 30.— — PLAČEVANJE PO \$ 5.—

ANALIZE BREZPLAČNO. — Naša priznana Klinika z 20 letnim delo-

vanjem, je upravljana po SPOSOBNIM SPECIJALISTIH.

GOVORI SE SLOVENSKO

Sprejema od 9 do 21 ure — ob nedeljah od 8 do 12 ure

RIVADAVIA 3070 (PLAZA ONCE)

PRVOVRSTNA KROJAČNICA

"LA ESTRELLA"

ZA JESENSKE IN

ZIMSKE OBLEKE

V ZALOGI VELIKA IZBIRA

BLAGA ZNAMKE SUPERLAN

Stanislav Maurič

TRELLES 2642 — Buenos Aires

U. T. 59 - 1232

POZOR!

TRGOVINA ČEVLJEV BELTRAM

Vas podomače postreže.

Če hočete biti elegantno in dobro obuti, posetite to trgovino, imeli boste na razpolago veliko izbero vsakovrstnih čevljev, copat za delo, šport in izlete. — Pridite, pa se boste prepričali! Se priporoča

Albert Beltram

DONATO ALVAREZ 2288 — BUENOS AIRES

AKO HOČETE BITI ZDRAVLJENI OD ODGOVORNEGA ZDRAVNIKA

zatecite se k

Dr. A. CODEL

Sprejema se od 9 do 12 in od 15 od 21 ure.

GOVORI SE SLOVENSKO

BARTOLOME MITRE 1676

Slovinci doma in po svetu

JUNAKI - MUČENIKI

Spominjajoč se tistih, treba je, da delamo kolikor kdo more za narod, za katerega so dali oni življenje, a proti tistim, ki spričo civiliziranega sveta, sramotno in podlo uničujejo mlada življenja.

VJEKOSLAV SPINČIČ

VLADIMIR GORTAN

Prihodnja meseca, septembra in oktobra, bo obletnica, ko so padle prve žrtve krutega fašističnega tribunala.

Prva žrtev je bil Vladimir Gortan iz Marezig v Istri. Fašistično posebno sodišče ga je obsodilo v smrt, četudi njegova krivda ni bila dokazana.

Na dan 24. marca 1929 leta, je bil nekak plebiscit. Nekaj mladih fantov iz Marezig in bližnjih vasi, ki so jim bile še v spominu neredne volitve iz leta 1924, niso hoteli na ta plebiscit in so se poskrili. Ko so karabinerji in fašisti gnali kmete po poti, ki vodi iz Trviža in Berma v

sta, ki je leta in leta sejla mržnjo proti slovenskemu življu in klical italijanske oblasti na še večji teror. Fašistovski oblastniki, ki nikakor niso mogli poloviti krivcev, so divjali in na slepo pozapri vse kar jim je prišlo pod svrhu. V Gorici so pozapri vse slovenske dijake in izobražence. Med njimi mladega dr. Sfiligoja, Zorka Jelničica, Rutarja itd. Med drugimi so zapri tudi Zo-

sopisi, požigi in atentati rovarili proti Italiji in varnosti države. Obtožnica navaja: Vsi imenovani so delovali proti Italiji sistematično in dobro organizirani v močni tajni organizaciji, ki je bila razdeljena na štiri dele, kolikor je v tem predelu pokrajin. Najgloblje in in najbolj povezane celice so delovale v Trstu in okolici. Obtožnica je to skupino dolžila vseh dejanj proti Italiji od leta 1927. dalje, pa tudi dejanj, ki so se vršila po njihovi aretaciji. V preiskovalnem zaporu so obdolžence mučili na zverinski način. Eden izmed obdolžencev, kmet Anton Gropajc, iz Doline, živčno popolnoma izčrpan človek se je vrnil v ječi Regina Coeli s tretjega nadstropja na cestni tlak. Vekoslav Španger je prišel k preiskavi kot živ mrlje.

Preiskava se je vodila v Trstu, Kopru in Gorici, zaključena pa je bila v Rimu. Avgusta 1930 so pripeljali v Trst prvo skupino 18 obtožencev. Vsa Julijska Krajina je bila zasedena od policije in vojske. V samem Trstu je bilo preko 70.000 fašistovske milicije.

Proces je prišel v začetku septembra. Tribunalu je predsedoval isti 37 letni general fašistovske milice, Cristini. Predsedstvu so bili dodeljeni konzuli fašistovske milice in to: Cao, Ventura, Rambaldi, Piroli, Olivetti, Le Maitre in Conticelli. Državni pravdnik je bil Dessy, največji sovražnik srbskega naroda in vsled tega tudi vsega našega življa.

Pristop v sodno dvorano je bil dovoljen samo povabljenim državnim organom in dopisnikom fašistovskega tiska. Zaslivanje je bilo zelo kratko. Vsi obtoženci so se ponášali zelo hrabro in energično, tako da so se jim Italijani naravnost čudili. Obtoženi Bidovec se je smejal in v svojih zagovorih strupeno napadal Italijo, laške oblasti in fašistovske oblastnike. Točno je izpovedal, kakor ostali, da njihovo delo ni bilo neka teroristična akcija, pač pa dejanje ljudi, ki so jim odvzeli vsako pravico, ljudi, ki se bore za osnovne pravice človeštva. Dijak Andrej Manfreda je povedal sodnikom, da njihova borba ni nič manj sveta od borbe italijanskih prepovediteljev in zediniteljev.

Dolg in grd je bil govor državnega pravdnika. Ta ni samo napadal, pač pa je v svojem govoru žalil čustva obtožencev, njihov narod in vso našo državo. Med drugim je dejal: "Mi, ki smo v svetovni vojni največ pomagali Srbom, bomo od sedaj naprej z vso razpoložljivo energijo nastopili proti temu nevhvaležnemu narodu, proti Jugoslaviji". Zahteval je smrt za Bidovca, Marušica, Miloša, Valenčiča in Špangerja.

Ravno na predvečer velikega jugoslovanskega praznika, ko so v Beogradu zamenjavali zmagonosne, stare srbske zastave za nove jugoslovanske, je bila v Trstu izrečena strašna obsodba vsega našega naroda. Štirje naši fantje: BIDOVEC, MARUŠIČ, MILOŠ in VALENČIČ so bili, kljub protestom vsega evropskega in ameriškega javnega mnenja obsojeni na smrt s streljanjem v hrbet. Vekoslav Španger obsojen je na 30 let težke ječe, Nikola Kosmač na 28 let, Vladimir Štoka na 20 let, Dragotin Rupelj na 15 let, Lovro Čač na 14 let, Ivan Obad na 10 let, dijak Andrej Manfreda na 10 let, Miroslav Pertot na 5 let, Marijan, Zahar na 5 let, Slavko Bevk na 5 let, Josip Kosmač na 5 let, Zofija Krže-Frančeskin na 2 leti in pol težke ječe.

Od 18 obtožencev sta bila dva oproščena, dijak Ciril Kosmač in Leopold Širca. Obtoženci so hrabro sprejeli sodbo. Bidovec je pri tej priliki celo dejal: "Questa sentenza è degna degli eroi di Caporetto" (ta obsodba je vredna kobarških junakov). Prošnja za pomilostenje ni bila poslana kralju, ker jo je komandant fašistovske milicije v Trstu zaprl v svojo miznico.

6. septembra 1930 ob 4 uri zjutraj so odpeljali Bidovca, Marušica, Miloša in Valenčiča na bazoviško strelišče. Morišče je bilo obkoljeno od 600 fašistovskih miličnikov. Od teh so izbrali 56 strelcev. Obsojenci so po poti na morišče preepvali glasno "Jugoslovanska mati, nemoj tugovati..."! Ko je padlo povelje, so se slovenski fantje-junaki dvignili, obrnili trupla proti čevem pušk in v smrtnem omahu so zakričali v svet: "Živela Jugoslavija!"

Prisoten Italijan je izjavil pozneje: "Tako umirajo samo veliki junaki!"

Vsi mi, ki smo danes izven naše domovine, spomnimo se danes na trinajsto in dvanajsto obletnico junaške smrti prvih mučnikov, te petorice naših največjih sinov, z vero in prisego v srcu, da ni več daleč dan, ko bo njihova kri masčevana. Na njihovih grobovih se bomo spomnili, da niso padli zastonj, pač pa so položili svoja junaška življenja na oltar domovine za našo svobodo, za našo veličino — Veliko Jugoslavijo! Slava in hvala jim!

Obletnica slavne bitke na Ceru

Te dni je bilo 28 let, ko je na Ceru mala, od prejšnjih vojn že izmučena in oslabiljena, a hrabra srbska vojska potolkla močno avstro-ogersko armado. Podajamo potek te bitke.

Spomin na Cer, ki je jugoslovansko orožje proslavilo po svetu, je tako močan, da kot najsvetejša himna brezmejnega rodoljubja prehaja iz roda v rod in bo tako živel vekomaj.

Avstrija je z vso svojo politiko, ki jo je vodila proti Srbiji na zunaj, na znotraj pa izvajala proti svojim slovenskim narodom, predvse mpa proti Jugoslovanom, že vnaprej napovedovala, da bo ob prvi ugodni priliki z vso svojo oboroženo silo udarila po Srbiji, ki jo je smatrala za svojo stalno nevarnost in največjo oviro za nemoteno raznarodovalno politiko na jugu svoje države. Zato je že 1907. leta izdelala vojni načrt proti Srbiji. Osnova načrta ni bila vojaška, temveč čisto politična, kar je kasneje avstrijska armada drago plačala s svojim porazom na Ceru. Avstrija se je za tak načrt odločila zato, ker je živele v stalnem strahu, da bodo nekega dne srbske čete vdrlle v Bosno in tamkaj med nacionalno zavednim srbskim življenjem zanetile upor. Avstrija svojega vojnega načrta proti Srbiji tudi pozneje ni izmenjala, ko so se razmere bile že precej spremenile, in ni napravila novega, pravega vojaškega načrta, ki bi bil predvideval vdor glavnih avstrijskih sil v Srbijo od severa proti jugu, po dolini Morave, ki vodi naravnost v osrčje Srbije in kjer tudi ni velikih terenskih težkoč. Ta pot bi tudi bila najkrajša in najpriljubnejša ter bi neprijatelj po večjih težavah pri Donavi s premestitvijo čet na drugo stran, imel naravnost odprto pot v Srbijo. Poleg teh nedostatkov je avstrijski načrt imel tudi to hibo, da je predvideval vojni samo s Srbijo, ki bi se pa morala hitro končati. Zato je bilo treba takoj v začetku po načrtu zbrati največjo možno oboroženo moč in z njo "streti nepokorno in uporniško Srbijo". Vsaj tako je mislil avstrijski generalštab. Pri tem svojem načrtu je avstrijsko vrhovno poveljstvo vztrajalo celo potem, ko je bilo že jasno, da Rusija hiti na pomoč napadeni Srbiji.

Trije avstrijski armadni zbori

Nad Srbijo je Avstrija poslala tri armadne zborove, 2., 5. in 6., vso donavsko flotiljo in lažje jadransko ladjevje. Ves nastop je v začetku

misllilo voditi samo vrhovno poveljstvo. Misel je pa kmalu opustilo ter je zadržalo zase samo poveljstvo proti Rusiji, poveljstvo nad balkansko armado je pa poverilo poveljniku 6. armadnega zbora generalu Potioreku, pokrajinskemu namestniku za Bosno s sedežem v Sarajevu.

Avstrijska armada je bila dobro oprumljena. Vojaštvo spočito in zelo dobro preskrbljeno z obleko, hranom, strelivom in ostalim vojaškim materijalom.

Avstrijski načrt za napad Srbije je bil vseskozi ofenziven.

Srbski vojni načrt

Srbski generalštab je svoj vojni načrt proti Avstriji izdelal leto dni pozneje, kakor pa Avstrija. Takoj po priključitvi Bosne in Hercegovine. Načrt je moral biti z ozirom na zemljepisni položaj Srbije in številno slabost njene armade napram armadi velike Avstrije obramben. Zbirališče vseh čet je bilo določeno globoko v notranjosti države na črti: Svilajnac-Smederevska Palanka-Arandjelovac - Lazarevac-Valjevo. Na tej črti je bila zbrana glavna srbska moč, t. j. 1., 2. in 3. armadni zbor. Kombinirana divizija, ki se je pozneje zelo odlikovala v sami cerski bitki, je bila v sestavi 2. armadnega zbora.

Tak je bil srbski vojni načrt proti Avstriji. V začetku defenziven, v danem trenutku pa udaren. Generalštab ga je izdelal pod najverjetnejšo predpostavko, da bo Avstrija napadla Srbijo na severu in ne na zahodu. Toda srbsko vrhovno poveljstvo je pri tem načrtu vztrajalo tudi potem, ko je bilo od Italije, pozneje pa tudi od šefa bolgarskega generalštaba, opozorjeno leta 1912, da ima Avstrija pripravljen načrt za napad Srbije od zahodne in ne od severne strani. Te napovedi so se dve leti pozneje točno izpolnile. Srbsko vrhovno poveljstvo je moralo potem, ko se je prepričalo, da je prišel Potiorek svoje glavne moči pošiljati preko Drine v Srbijo, docela spremeniti svoj načrt in poslati svoje glavne moči na zahodno bojišče.

Mobilizacija srbske armade, objavljena dne 25. julija s tem, da je bil 26. julij prvi mobilizacijski dan, se je kljub vsem težavam dobro izvedla. Odziv obveznikov je bil nad vse zadovoljiv. Toda že ob samem začetku se je občutilo veliko pomanjkanje oblek, orožja in ostalega vojaškega materijala, kar je čisto ra zumljivo, ker se je bilo vojaštvo komaj dobro vrnilo na svoje domo-

Pazin na volisce, so padli nanje streli. Ubit je bil kmet Tuhtan. Kdo ga je bil ustrelil ni bilo dokazano. Govorilo se je, da so ga ubili karabinerji sami. Toda radi tega napada so karabinerji aretirali več mladeničev: Živka Gortana, Viktorja Bačac, Dušana Ladavac in Vjekoslava Ladavac, čez nekaj dni so ujeli še Vladimirja Gortana. Odvedeni so bili v znane koperske zapore. Sodba je bila v Puli in sicer 16. oktobra. Vsi mladeniči so bili obsojeni na 30 let ječe, Vladimir Gortan pa na smrt, katera kaznen je bila izvršena naslednji dan, ob vojaškem pokopališču na Bersalju.

Ta prva žrtev je bila uvod za nadaljno postopanje proti našemu narodu.

BIDOVEC — MILOŠ —
MARUŠIČ — VALENČIČ

Desetega februarja 1930 je okrog 11 ure zvečer eksplodiral v zgradbi fašistovskega lista "Popolo di Trieste" v Trstu peklenski stroj. Eksplozija je bila strahotna, razdvojila je celo orjaški zid močocene palače. Od učinka je bil težko ranjen glavni urednik "Popola di Trieste", li-

fijo Korže-Frančeskin, ki je po strahotnih mukah in potem ko so ji zaprli moža, priznala, da je bil pri njej na domu nekoliko tednov pred tržaško eksplozijo kmečki fant, Španger. Ta je bil kmalu na to aretiran v Trstu in skozi deset dni na zverinski način mučen, nakar je v polnezavesti priznal atentat in izdal atentatorje.

Tako se je pričel odvijati klopčič. V pičlih dvajsetih dneh pozapri so v raznih krajih Julijske Krajine 69 oseb, 37 pa so jih klicali na sodišče (18 jih je zbežalo čez mejo). Dolžili so jih 99 kaznivih dejanj proti varnosti italijanske države.

Ogromno skupino obtožencev so razdelili na dve manjši skupini; v prvi je bilo 18 obtožencev, in to: Ferdinand Bidovec, Zvonimir Miloš, Lojze Valenčič, Franc Marušič, Vekoslav Španger, Vladimir Štoka, Dragotin Rupelj, Lovrenc Čač, Marijan Zahar, Nikolaj Kosmač, Ivan Obad, Miroslav Pertot, Leopold Širca, Slavko Bevk, Ciril Kosmač, Josip Kosmač, Andrej Manfreda in Zofija Krže-Frančeskin.

Vsi navedeni so bili obdolženi, da so s propagando, letaki, tajnimi ča-

Dr. LUIS RAZUMNEY

KIRURGIČNI ZOBOZDRAVNIK

DIATERMIA — ELECTROCIRURJIA

Sprejema vse dni od 14 do 20 ure.

SEGUBOLA 1848 — U. T. 67-3961 — BUENOS AIRES

1. Septembra LEOPOLD UŠAJ

otvori moderno krojačnico v svoji lastni hiši:

Avda. Francisco Beiró 5380-82

(prej Tres Cruces)

Villa Devoto

ve iz obeh prejšnjih vojn. V dobrem letu se pa Srbija ni mogla pripraviti za boj proti mogočim, napeti in oholi Avstriji, ki je razpolagala s številno močno armado. Toda kljub vsem tem nedostatkem je bilo razpoloženje vojaštva odlično. Srbsko vojsko je od vrhovnega poveljnika, tedanjega prestolonaslednika Aleksandra, pa do zadnjega prostaka preveval enoten naroden duh, ki je vsem vlivljal neverjeten pogum, da se je vsak kot lev vrgel na svojega nasprotnika, ki se je bil zaklel, da jim zaslužni domovino, razbije domove, razprši družine in vzame svobodo, za katero se je Srb vedno boril. Srbski vojak se je pa na drugi strani tudi komaj vrnil iz balkanske vojne in iz bojev z Bolgari ter je že v njih pokazal najlepše vrline ter dokazal, da je kos najtežjim situacijam. V obeh navedenih vojnah si je srbska vojska pridobila dragocenih izkušenj, ki jih je lahko v polni meri uporabila proti svojemu neprijatelju. Poleg vsega tega je pa bil srbski vojak navajen že tudi na vse težave vojskovanja, na težko življenje, skromen v hrani, z malim zadovoljen. Tako je bila srbska armada tudi notranje dobro pripravljena za vsiljeni boj.

Vsega tega pri avstrijski armadi, ki boja od leta 1866. ni poznala, ni bilo. Avstrijska armada, kakor to lepo opisuje v svoji knjigi "Bitka na Jadru" general Živko Pavlovič, tudi ni bila enotna ter je bila sestavljena iz vseh mogočih narodnosti, kar je zelo zmanjševalo njeno vrednost in slabilo njeno udarno moč ter so se avstrijske čete šele

trajali ves dan in vso noč. V tem boju se je posebno izkazala drinska divizija prvega vpoklica, ki je ostala sploh brez rezervnega moštva. Po velikih izgubah se je neprijatelj vendarle posrečilo premagati manjši četniški oddelek pri Krupnju ter se je radi tega morala umakniti pri Zavliaki tudi tretja armada, vsa izmučena od neprestanih borb. Vrhovno poveljstvo ji je poslalo takoj pojačanje, s katerim se je naslednjega dne, t. j. 17. avgusta, tretji armadni zbor obdržal na svojih položajih. Tega dne je bila v stalnih borbah tudi druga armada pred vsem s svojo kombinirano divizijo, ter je ali nasprotnika napadala ali pa morala odbijati njegove napade s svojih položajev. Neprijateljske čete, ki so ji prihajale na pomoč vedno nove in sveže moči, so se vrgle v posebno močan in precej dobro pripravljen napad dne 18. avgusta. Izčrpane srbske čete, od katerih so se nekatere borile že od prvih dni sovražnega stanja med Srbi in Avstriji, napada niso mogle vzdržati in so morale zapustiti Marjanovičev vis. Če bi bile avstrijske čete izkoristile ta uspeh, bi bile lahko spravile srbsko armado v zelo težak položaj, toda tudi avstrijska armada, ki je bila še manj navajena na bojišče, je bila istotako že izčrpana ter je zavzeto postojanko pričela samo utrjevati.

Prvi strel

Vsi poveljniki so dobljena naročila v vsem izvedli. Oddelki kombinirane divizije so morali korakati dalje po grebenu Cera na Trojan in Kusanin grad. Okoli osme ure zvečer so prve patrulje ob strašnem peurju prispele na Parlog. Z Male Lisine je padel prvi neprijateljski strel, na katerega je takoj odgovoril srbski bataljon. Prve praske so hitro ponehale in nad vso okolico je

trajali ves dan in vso noč. V tem boju se je posebno izkazala drinska divizija prvega vpoklica, ki je ostala sploh brez rezervnega moštva. Po velikih izgubah se je neprijatelj vendarle posrečilo premagati manjši četniški oddelek pri Krupnju ter se je radi tega morala umakniti pri Zavliaki tudi tretja armada, vsa izmučena od neprestanih borb. Vrhovno poveljstvo ji je poslalo takoj pojačanje, s katerim se je naslednjega dne, t. j. 17. avgusta, tretji armadni zbor obdržal na svojih položajih. Tega dne je bila v stalnih borbah tudi druga armada pred vsem s svojo kombinirano divizijo, ter je ali nasprotnika napadala ali pa morala odbijati njegove napade s svojih položajev. Neprijateljske čete, ki so ji prihajale na pomoč vedno nove in sveže moči, so se vrgle v posebno močan in precej dobro pripravljen napad dne 18. avgusta. Izčrpane srbske čete, od katerih so se nekatere borile že od prvih dni sovražnega stanja med Srbi in Avstriji, napada niso mogle vzdržati in so morale zapustiti Marjanovičev vis. Če bi bile avstrijske čete izkoristile ta uspeh, bi bile lahko spravile srbsko armado v zelo težak položaj, toda tudi avstrijska armada, ki je bila še manj navajena na bojišče, je bila istotako že izčrpana ter je zavzeto postojanko pričela samo utrjevati.

Avstrijska armada poražena

Dne 19. avgusta divjajo ogorčene borbe dalje po vsem bojišču. Avstrijske čete za eno brezštevilnih žrtev stalno napadajo ali se pa hočejo vsaj obdržati na dosedanjih položajih. Drugi armadni zbor je tega dne izvedel poverjeno mu naloge in je z vso silo udaril nasprotnika tudi od strani. Neprijatelj je uvidel, da vedno hujših napadov hrabrih srbskih čet ne more več vzdržati in se je proti večeru pričel umikati. Najprej je zapustil Kusanin grad, najvišjo točko na Ceru, za tem se je pa pričel umikati tudi z ostalih položajev.

Dne 20. avgusta je bila vsa srbska armada v napadu in je pred sabo podila poraženega nasprotnika. Zasledovanje neprijatelja je trajalo vse do 24. avgusta, ko so bili zadnji ostanki avstrijskih čet poginani čez Savo in Drino. V bojih dne 21. avgusta je bil ranjen v nogo tudi poveljnik I. armadnega zbora tedanji general in sedanji še edini živeči vojvoda Peter Bojović.

Pomen cerske bitke

Cerska bitka spada med najbolj krvave boje, kar jih je bilo na jugoslovanskih tleh; o tem pričajo velike izgube srbske, še bolj pa avstrijske armade. Srbska armada je izgubila 240 oficirjev in 15.000 mož. Sem pa niso vštete brezštevilne žrtve podivjane avstro-ogorske soldateske, ki je v zasedenih krajih v masah pobijala starčke, žene in nedolžno mladino, uprizarjala in nosila s sabo strah in trepet, bol in trpljenje za katerega ve samo Bog. Avstrijci so pustili na bojišču do 30.000 mož ter okoli 4.500 ujetnikov. Razen tega je poražena avstro-ogorska armada, ki se je ponekod pomikala v popolnem neredu, zapustila veliko nepoškodovanega vojaškega materijala. Tako med drugim 50 topov, 86 municijskih vozov, 3 poljske bolnišnice, 1 sanitetsko kolono, nešteto strojnih pušk, cele kupe navadnih pušk, brezštevilna nabojev, mnogo brzojavnega materijala, številno pioniško orodje, šest vagonov hrane, 7 poljskih kuhinj, veliko živine in celo eno letalo.

General Pavlovič v svoji knjigi, v kateri opisuje vse te boje, upravičeno poudarja, da je bilo zadržanje vseh srbskih čet vseh vrst orožja ves čas pohvalno. Vsak vojak je izpolnil ne samo svojo dolžnost, temveč vse, kar je storiti mogel. Posebno pohvalo pa general Pavlovič izreka poveljujočemu osebju.

Sporočilo kralju Petru

Vojvoda Radomir Putnik, tvorec načrta za to veliko bitko, je svojo radost nad dobljeno zmago že dne 20. avgusta ves vesel sporočil staremu kralju Petru I. z naslednjo brzojavko:

"Po zapovedi vrhovnega poveljnika Nj. kralj. Visočanstva Prestolonaslednika, čast mi je obvestiti Vaše Veličanstvo, da je glavna neprijateljska vojska premagana na Jadru in Ceru, ter jo naše čete od-

ločno gonijo proti Drini. Zasegli smo velik plen."

Blagopokojni stari kralj Peter I. je globoko vzradoščen takoj brzojavno odgovoril vojvodi Putniku z naslednjimi besedami:

"Junaki s Kumanova, Bitolja in Bregalnice so na Jadru znova izpričali svojo poštrevolnost in pripravljenost za domovino, ki je bila

Učiteljica Jelena Šauličeva, katera je od 1915 leta, pa do konca prejšnje velike vojne bila na čelu borcev za svobodo v Srbiji in vodila boje proti vpadnikom.

v nevarnosti pred avstro-ogorsko agresivnostjo. Živela hrabra srbska vojska!"

Poveljnik II. armadnega zbora,

Šabac: na to mesto je do sedaj v sedanji vojni še neznana junakinja vodila napad in padla v boju s sovražnikom

ki je imel najtežjo nalogo v cerski bitki in jo je dejansko tudi dobil, general Stepa Stepanović, si je s to zmago pridobil vojvodski čin.

Odmev po svetu

Cerska zmaga je prva zmaga srbske armade nad neprijateljem. Je pa tudi prva zavezniška zmaga v svetovni vojni. Glas o njej je šel po vsem svetu. Vse je občudovalo malo Srbijo, ki se je z vso odločnostjo postavila nasproti močnejšemu in boljše opremljenemu sovražniku ter

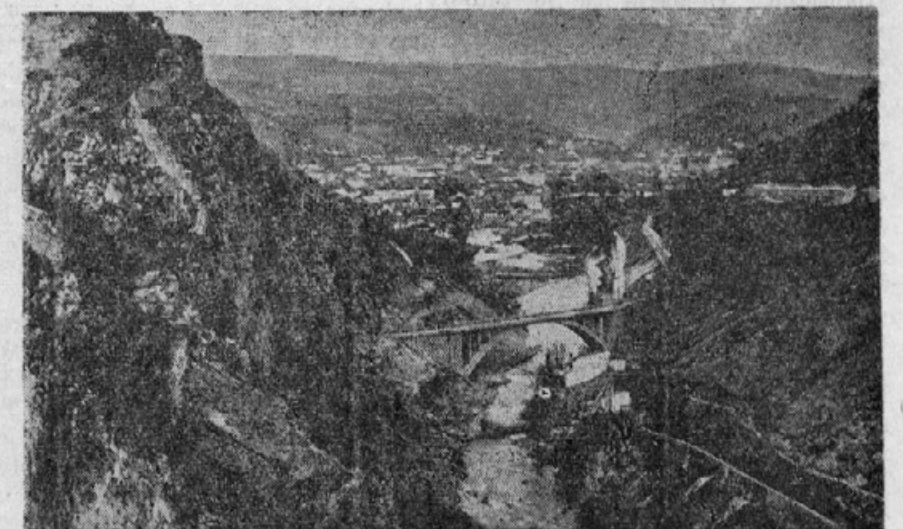
hrvatski in slovenski prostovoljci, ne bi bila mogla nikdar dobiti cerske bitke, če bi ne bila enotna, če bi je ne bil preveval enoten duh, če bi ne bila vseskozi prepojena z brezmajnim rodoljubjem in z močno zaestjo, da brani svojo zemljo, svojo rodno zemljo, svoj dom, svojo domovino in kralja in da ustvarja veliko Jugoslavijo. Številna premoč sovražne armade in njena boljša in modernejša oprema, nista nikomur vlivale malodušja in vzbujale strahu. Obratno, vse te okolnosti so samo še povečale borbeni duh, ki je zajel ves narod ob objavi poniževalnega ultimata. Zato se je zgrnil v močno, neprobojno armado ter je z vsemi močmi podpiral svojo vojsko, od katere je pričakoval zaščite in rešitve. Podlegel ni niti tedaj, ko so se pozneje vsule od vseh strani nanj tako močne sovražne čete, ki jih ni mogel vzdržati. Pritajil se je, pogreznil vase, zaprl v molk, a v globini duše je čakal samo na trenutek, da se bo zopet otresel suženjstva in v svobodi zaživel novo življenje v veliki Jugoslaviji, skupno z odrešenimi brati.

Zgled, kako je treba braniti domovino v nevarnosti

Zato je cerska bitka najvzvišenejši vzgled, kako je treba braniti svojo zemljo, svojo domovino, kadar se nad njo zgrnejo črni oblaki in kadar začne po nje segati nenasitna tujčeva roka. Cerska bitka je v prvi vrsti tistih slavnih jugoslovanskih bitk, ki jih je izvajala srbska vojska, s katerimi se je pro-

slavila po vsem svetu in ki se je vsakemu Srbu vtisnila globoko v dušo in sree, in ki je sedaj postala že visoka pesem starih guslarjev in tako vedno lepša, svetlejša in vzvišenejša prehaja iz roda v rod in jača in krepi ljubezen do velike domovine in ki uči ljubiti vse, kar je domačega, predvsem rodno grudo, ki je brez krvi tujec nikdar dobiti ne sme!

Lepo je, da se ob tej obletnici poleg srbskih junakov, ki so padli

Užica: sedaj po sovražniku popolnoma razdejana in prebivalstvo pobito

ga je tudi premagala. Zmago nad avstro-ogorskimi četami si je priborila vojska tiste male Srbije, ki jo je Avstrija mislila v par dneh streti in "pokoriti" s svojo kazensko ekspedicijo. Poraz je bil tako strašen in nepričakovan, da se tudi avstrijsko vrhovno poveljstvo dolgo ni moglo zneiti ter ga je sporočilo javnosti v skrajno zmedenem uradnem poročilu o nekaki potrebni koncentraciji čet v ozadju.

Prva zmaga za Jugoslavijo v svetovni vojni

Brez dvoma srbska armada, v kateri so služili številni jugoslovanski,

za domovino, spomnimo tudi naših slovenskih junakov, borečih se na srbski strani proti Avstriji, ki so dali svoje življenje za tedaj snujočo se Jugoslavijo, med njimi Avgust Jenko.

Slava jim!

TRGOVINA JESTVIN
"Bela Ljubljana"

IVAN MOČNIK

Sapaleri 2700 na Paternalu
U. T. 59 - 0467

Valjevo: ob njegovi bližini se večkrat vršijo hudi boji med narodnim borci in vpadniki

vojni morale učiti, kar jim je pa stalo zelo mnogo krvi.

Tako je bilo stanje pri obeh armadah.

Potiorek zapove ofenzivo

Feldzeugmeister Potiorek je v začetku avgusta leta 1914. izdal nalog za ofenzivo proti Srbiji. Po naročilu je peti armadni zbor moral prodirati od spodnje Drine proti Valjevu, šesti armadni zbor pa je dobil nalog, da mora dne 13. avgusta pričeti nastopati preko Foče in Medjedje proti Plevlju in Uveu. Točno 15. avgusta mora prekoračiti Drino pri Višegradu in Bajini Bašti in takoj korakati dalje proti Užicu, kakor hitro bo peti armadni zbor zavzel Valjevo. Peti armadni zbor je prekoračil Drino dne 12. avgusta med Loznico in Ljesnico, drugi armadni zbor pa je pričel močno obstreljevati Beograd, Obrenovac, Šabac. Obstreljevanje teh mest se je pozneje večkrat ponovilo ter je imelo za cilj zbegati prebivalstvo in prestrašiti vojaštvo. Tega učinka pa Avstrijci niso dosegli ter se je povsod samo še povečalo sovraštvo proti Avstro-Ogrski. 2. armadni zbor je tega dne (12. avgusta) spravljal na desno stran Save pri Šabeu en polk pehote z artilerijo, oddelke 29. divizije pa pri Mitrovici.

Zaradi tega napada avstrijske armade na Srbijo od zapadne strani, je srbsko vrhovno poveljstvo, kakor že rečeno, moralo spremeniti vojni načrt.

Putnik, Stejanović, Jurišić

K sreči se je lahko vrnil iz Avstrije tvorec starega srbskega vojnega načrta vojvoda Putnik ter je napravil takoj novi načrt za borbo proti avstrijski armadi na Ceru. Medtem ko je srbsko vrhovno poveljstvo izdelovalo nov vojni načrt, so na zahodnem bojišču že bile manjske praske in tudi hujši boji. Srbske čete niso mogle vzdržati vedno hujših in silnejših napadov številnejše avstro-ogorske armade. Vr-

dalje divjalo neurje. Srbske patrulje so se vse izmučene podale naprej ter so eno uro pred polnočjo ugotovile, da je neprijatelj na Mali Lisini. Drugi in tretji bataljon drugega nadštevilnega polka sta takoj izvedla napad. Na neznanem terenu se je razvila strašna borba, ki je trajala do polnoči, ko so hrabre srbske čete zavzele Malo Lisino in takoj nadaljevale napad na Veliko Lisino, kjer se je razvilo pravo klanje. Prve srbske čete so se borile z vso navdušenostjo z nadštevilnim nasprotnikom ter branile sleherno ped zemlje. Borba je trajala vse do šestih zjutraj. Napad srbskih čet, ki je neprijatelja presenetil v spanju, je bil tako silen, da se avstrijske čete niso mogle prav zavesti in so radi tega pretrpele strašne izgube. Junaški podvig teh čet je bil kronan z velikim uspehom. Desna glavna kolona 21. avstrijske domobranske divizije je bila na grebenu Cera razbita ter se je radi tega morala umakniti cela divizija.

Ta nočni napad, s katerim je pričela znamenita cerska bitka, ki je trajala potem štiri dni, je bil izvršen v noči od 15. na 16. avgusta. Borba se je za tem razvnela na cellem bojišču: Šabac-Tekeriš-Jarebica-Krupanj.

Dne 16. avgusta je šumadijska divizija napadla Šabac. Napad ni uspel. Tudi konjeniška divizija napada, uspešno, in čisti teren. Kombinirana divizija se je po napornih nočnih borbah dopoldne urejevala. Kar naenkrat jo obsuje iz Iverke neprijatelj z močnim topovskim ognjem. Njeno levo krilo se je morala umakniti v varnejši zaklon. Njen drugi del pa preide znova v napad, ki ga podpira tudi moravska divizija prvega vpoklica in neustrašeno odbija. Tudi neprijateljske čete so tekom tega dne stalno napadale. Njen glavni sunek je bil naperjen na tretji armadni zbor. Ta je vse napade odbil v bojih, ki so

Šolstvo pod Marijo Terezijo - Ustanovitve ljudske šole

(Nadaljevanje)

Ko je izdal manjši katekizem pod naslovom "Suesti Tovarsh" in pozneje "Tomasa Kempensaria bukve", je pridejal tudi navodilo za slovensko črkovanje in zlogovanje pod naslovom "Tabla teh pushtabou ima vishia za navuzhiti Crainsku ali Slovensku brati". Še mnogo let po njegovi smrti so kmetje na Gorenjskem naučili svoje otroke čitati slovenski, brez da bi pošiljali otroke v šolo. Za čitanko jim je služila "Pratika", "Kempensar", ali kakšna druga knjiga.

Podobne ali še slabše razmere so bile tudi po drugih slovenskih deželah. Na Dolenjskem vemo o šoli le v Novem mestu in samostanski šoli v Stični. Seveda je bil sem in tja kak učitelj ali organist tudi po drugih večjih krajih, ki je poučeval otroke če so ti hoteli priti h pouku. Na Štajerskem za ljudsko izobrazbo ni bilo nič bolje. Šole, ki bi služile to ime so bile le v mestih, v Mariboru, Celju, Gorenjem gradu, dalje kot pripravnica za gimnazijo v Rušah. Ko je vlada l. 1750. poizvedovala o šolskih razmerah, je dobila kaj neugodna poročila. "Šolmaštre" (Schulmeister), ki so oskrbovali tudi posel cerkvnika ali organista so imeli razen imenovanih še mnogi večji kraji na slovenskem Štajerskem. Toda k pouku je prihajalo le malo učencev — včasih le 4—5 in še to le nekaj tednov v letu — ker med kmeti ni bilo pravega zanimanja za šolo, a otroci "boljših" rodbin niso hodili v javno šolo, ampak so raje obiskovali zasebne, ali so jih doma poučevali dijaki srednjih šol. Vsi tedanjí župniki na slov. Štajerskem tožijo slabem šolskem obisku in to tudi če se jih poučuje brezplačno. Seveda je bil glavni vzrok odpora proti šolstvu ta, da so bile vse te "šole" — nemške, radi česar je bilo odveč nagnati slovenske kmečke dečke k pouku. Podobne razmere so bile tudi na Koroškem kjer je bilo po večjih krajih tudi nekaj šol, seveda nemških; le v Dobrlivsi je bila residence jezuitov, kjer je bilo tudi nekaj slovenskih patrov, ki so oskrbovali pouk v slovenskem jeziku. Na Štajerskem in Koroškem pa so poleg učnih predmetov poučevali predvsem petje in tudi orgljanje ter so tako že dečkom budili veselje do petja in jih pripravljali za nastope ob cerkvenih slovesnostih.

Najslabše so bile šolske razmere na Primorskem. Italijani so poskrbeli za svoj pouk z zasebnimi šolami, ki so bile osnovane v Gorici, Gradiški, Korminu in še nekaterih drugih krajih. V Gorici se omenja l. 1761, tudi "nemški" učitelj, ki je učil nemški jezik s pomočjo italijanščine. Oglašalo se je toliko učencev, da ni mogel vseh sprejeti. Zato je deželno glavarstvo sklenilo, naj se dovoli plača še za drugega "nemškega učitelja" (maestro ossia Schulmeister). Tudi v Trstu je bilo več nemških zasebnih šol. Okoli l. 1608. se je tja preselil učitelj Ludovik Mordax iz Ljubljane. Sredi 18. stol. so našli v Trstu celo 17 nemških šol s 514 učenci. Na deželi pa po vsem Primorju ni bilo sledu o kakšni redni šoli. Okoli l. 1750 je umrl na Goriškem neki Boštjan Liebenhaus in v svoji oporoki določil nekaj denarja za namoščene stalnega učitelja v Batujah ter dostavil da naj velja volilo za Črniče (Cernice) ako bi se v Batujah delale ovire. Glavni dedič pa ni hotel izpolniti volje pokojniške, temveč je ponudil le 500 gold. za popravilo črniške cerkve češ, da bi bila šola v Batujah odveč, ker je tam samo 40 hiš, v katerih stanujejo kmetje. Ti pa rabijo svoje otroke za pastirje in bi jih zato ne pošiljali v šolo. Tudi batujška srenja je izjavila, da bi ji bila ena maia na teden za rajne sorodnike ljubša nego šola. Glavna ovira napredku šolstva je bila tudi tu, ker ljudje niso poznali druge šole kakor nemško oziroma italijansko. Obe (nemško in italijansko) je smatralo kmečko ljudstvo za nepotrebni.

Do srede 18. stol. je veljala šola za cerkveno potrebo, za katero se navadno ni dosti brigala država. Le skrb za pravovernost učiteljev je povzročila, da so avstrijski vla-

darji izdali nekaj odlokov, s katerimi so prepovedali pouk luteranskim učiteljem ali obisk inozemskih učilišč. Šele v dobi "prosvitljenege absolutizma" so se začeli vladni organi zanimati za ljudsko izobrazbo. Nešteto krat so v dobi Marije Terezije ponavljali, da je treba seznaniti podanike s "pristnimi" pojmi o njihovi dolžnosti do Boga in države, pomagati jim da bodo živeli krepstneje, da bodo marljivejši in imovitejši ter tako lažje plačevali davke. Posebno zadnji namen je značilen za tedanje avstrijske državnike, ki so hoteli z gnotno in duševno povzdigo ljudstva pomagati predvsem državni blagajni. Prvi korak v novi smeri je bil ta, da je vlada poizvedovala, kje so šole, kakšni so učitelji in kakšna je denarna podlaga. Pomenljiva so bila ta preiskovanja predvsem zato, ker so podala vladi pristno sliko tedanjega šolstva. Leta 1770. je potem Marija Terezija izdala naredbo, ki naj bi določila razmerja šolstva in učiteljstva do cerkve, rekoč: "Moja volja je bila in je ta, da so cerkovniki in učitelji, ako opravljajo oba posla hkratu, kot cerkovniki in odvisni od duhovščine in nje podložni; šolstvo pa je in ostane državna stvar (političium)." S tem načelom je bilo mahoma podržavljeno vse šolstvo v Avstriji, in vlada je prevzela vso skrb za ljudsko vzgojo, po načelih prosvitljenege absolutizma. Dve leti pozneje (1772) je izšel odlok, s katerim je pozvala cesarica notranjeavstrijski gubernij, naj se z vso vsmo loti zboljšanja šolstva v vseh deželah. Najprej naj se ustanovi "normalka" — po zgledu dunajske normalke (Saganski opat Felbiger je prav takrat v svojih šolah uvedel nov način poučevanja, ki se je sijajno obnesel in bil vzor šolam v tedanji dobi. To je bila dunajska normalka, ki je bila namenjena tudi izobrazbi učiteljstva.) potem vzgoji dobre učitelje in preskrbi zadostni šolski zaklad. Enako naj bi se godilo po vseh avstrijskih deželah.

Kakšen odmev so našle naredbe Marije Terezije po Slovenskem?

Na Kranjskem je sprožil šolsko vprašanje najprej Blaž Kumerdej, rojen na Bledu l. 1738. in takrat učitelj orientalske akademije na Dunaju. Videl je prve uspehe nove dunajske normalke in tedanje navdušenje za šolstvo. Želel je izboljšati šolske razmere tudi v svoji ožji domovini, Kranjski in je leta 1773. predložil nenaprosen dunajski vladi "Domoljuben načrt, kako bi se dalo kranjsko prebivalstvo najuspešneje poučevati v pisanju in čitanju".

Kumerdej poudarja v tej spomenici, da ima Kranjska jako ugodno lego za trgovino in obrt. Ljudstvo je nadarjeno, pa siromašno. Kriva temu je nevednost, ker med kmeti takorekoč ni pismenih ljudi. Treba je učiti ljudi čitati in piasti v domačem jeziku, da preprosti človek lažje in boljše spozna svoje državljske in krščanske dolžnosti. Tudi bi se cesarske naredbe natančneje izvrševale, ako bi se narodu priobčevale v domačem jeziku. Kmetje pa naj se nauče poleg materinščine tudi nekaj nemščine in nekaterih najsorodnejših narečij n. pr. hrvaščine, češčine, poljščine itd. Radi večje izobrazbe bi bili ljudje sposobnejši za vojno službo, boljše bi kmetovali in tržili ter bi tudi davke lažje plačevali (!).

Zanimiv je Kumerdejev načrt, ker odločno poudarja ljudsko šolo na podlagi materinščine, ako naj šola med Slovenci prinaša kaj sadov. To je bila prva izjava proti tedanjemu vladnemu sistemu, ki je hotel snovati povsod le nemške šole. Tudi je Kumerdej izviren glede zahtev, "naj vlada spravi domači jezik v sklad s hrvaščino, dalmatinščino in drugimi sorodnimi jeziki", naj priredi abecednik in pospešuje izdajanje dobrih izvirnih slovenskih knjig. Kaj je Kumerdej s tem nameraval, o tem nas pouči njegova tiskana okrožnica, s katero je vabil l. 1793. na naročbo svoje slovenske slovniice, ki pa ni zagledala belega dne. Hotel je na podlagi skupnih slovniških svojstev iz raznih slovenskih narečij ustvariti jezik, ki bi omogočil občevanje med neposrednimi sosedi, predvsem med južnimi in severnimi Slovani.

Kumerdejev predlog je bil tako dobro utemeljen, da ga vlada ni mogla prezreti, ampak ga je izročila kranjskemu deželnemu glavarstvu, okrožnim glavarjem in drugim svetnim in duhovskim veljakom

v presojo z nalogom, naj stavijo vsi presojevalci tudi samostalne nasvete, kako povzdigniti šolstvo na Kranjskem. Izjave teh mož so bile kaj različne. Misel o jugoslovanskem občevalnem jeziku se jim je zdela neizvedljiva. Nekateri okrogli glavar. so poudarjali potrebo nemščine. A tudi med duhovsko gospodstvo ni bilo pravega razumevanja ni za vladni ne za Kumerdejev načrt. Na podlagi vseh podanih izjav svetnih in duhovskih oblastnikov je potem deželno glavarstvo odgovorilo dunajski vladi, da so nasveti Blaža Kumerdeja večinoma neizvedljivi. Hkratu so priznali za koristno, če bi kmet znal čitati in pisati.

Na Dunaju niso bili zadovoljni s predlogi kranjskega deželnega glavarstva. Dvorna kancelija je namreč odredila z odlokom dne 12. junija 1773., naj se v Ljubljani sestavi šolska komisija in osnuje normalka. Za to napravo so dovolili 1000 do 1500 gld. državne podpore, Kumerdej je bil imenovan za ravnatelja, a moral je obiskovati nekaj časa dunajsko normalko, da bo uredba teh šol enotna. Šolske komisije, ki so imele skrbeti za napredek šolstva, so bile osnovane po vseh deželah Avstrije. V Ljubljani je bil na čelu komisije grof Franc Sal. Gallenberg; prisidniki so bili: baron Nikolaj Rud. Raab, Jožef Gabriel pl. Buset, duhovnika Čold in Pogačnik in ravnatelj norm. Kumerdej.

V jeseni l. 1775. so otvorili normalko. Obiskovali so jo dečki od 6—13 let, za katere se je začel pouk 2. nov. v vseh štirih razredih hkratu. To je imelo slabe posledice, ker učna snov ni bila pravilno razdeljena, v vsiže razrede so bili sprejeti učenci, ki niso še dovršili nižjih. Zlasti pa je oviral učenje nemški učni jezik, ki je bil ogromni večini učencev neznan. Poleg tega so se pojavila še druga nasprotja. Med ljudstvom je bilo mnogo predsodkov o novi šoli, deželno glavarstvo ni kazalo pravega zanimanja za stvar. Tudi knezoškof Herberstein je baje dejal, da "o normalkah ne želi nič več slišati". Vse to je dalo povod, da je cesarica l. 1776. poslala na Kranjsko grofa Emanuela Torresa, goriškega šol. poročevalca, da preišče vzroke neuspeha in nasvetuje pomoč. Čez pol leta je Torres dovršil svoje delo in poročal na Dunaj kar je v Ljubljani videl in slišal. Odkrito je grajal vse dosedanje delovanje svetne in duhovske oblasti, kakor tudi postopanje ravnatelja Kumerdeja. Nasvetoval je potem nekatere spremembe o osnovi normalke in zlasti zahteval, naj se za učence, ki ne znajo nemški, ustanovi osnovni razred, kjer bi se na podlagi materinščine mogli pripraviti za sprejem v nemško normalko. Poročilo grofa Torresa so izpodbode dunajsko vlado k odločnim odredbam. Deželni glavar je bil grajan radi svoje nemarnosti, in enako je bilo zažugano tudi knezoškofu naj se drži vladnih odredb, sicer ga zadene nejevolja cesarice, ki kaznuje vsako prezirjanje zakonov ne glede na osebo. Slednjič je bil imenovan za šolskega poročevalca na Kranjskem grof Ivan Nep. Edling, ki je kazal veliko vsmo za šolstvo.

Edling je skušal predvsem pridobiti javno mnenje za novo šolo s tem, da je poslovenil več knjig, ki naj bi služile učencem in učiteljem. V ta namen je poleg Kumerdeja pridobil še Jurja Japlja, ki je izdal "Ta veliki Catekismus s prashaniami inu odgovorami" — za to delo je darovala cesarica Japlju 12 celičnov — in tajniku pl. Kappusu, da je poslovenil "Kern des Methaden buches" pod naslovom "Sern ali Vonuzetek teh Metodneh Buqui". Šlo je počasi naprej in Edling je že l. 1779. poročal cesarici, da so prevodi najvažnejših knjig izdatno ugledali poti novi šoli na Kranjskem.

Leta 1781 je kranjsko šolstvo imelo prilično tale sestav: Normalka v Ljubljani; glavne šole s tremi ali štirimi razredi v Škofji Loki, Novem mestu in Idriji; dekliške šole v Ljubljani pri uršulinkah in v Loki pri klarisinjah; ljudske šole ali trivijalke, kjer so poučevali veronauk, čitanje, pisanje in računstvo; Kamnik, Poljane nad Škofjo Loko, Žiri, Trebnje, Krško, Kostanjevica, Šmartno pri Litiji, Višnja gora, Poštojna. Teh 16 šol je obiskovalo 902 dečkov in 202 deklic. Po številu torej ljudsko šolstvo ni posebno naređevalo pač pa po smotrenem delovanju in učnih uspehih.

Draž Mihajlovič (klečeč v sredi) leta 1917 na Solunski fronti

Tudi na Primorskem ni šlo z ljudsko ali "nemško" šolo tako hitro, kakor je vlada želela. Nemščina je bila tam še manj udomačena kakor na Kranjskem; izven Trsta in Gorice je bila ljudstvo popolnoma neznan. Sinovi goriških plemičev so se sicer učili nemški, ker so hoteli priti v državne službe in so zato pozdravili ustanovitev "nemške šole", vsi drugi sloji prebivalstva so govorili le slovenski ali italijanski oziroma furlanski. Dunajska vlada pa je prezirala naravne jezikovne razmere in hotela osnovati ljudsko šolstvo z nemškim učnim jezikom. Temelj razvoju nove nemške šole je bila tudi tu normalka — učiteljišče in vadišnica tedanje dobe. L. 1772. je ukazala vlada ustanoviti po eno normalko v Trstu in Gorici. Toda izvršitev vladne odredbe se je zakasnila menda radi pomanjkanja primernih prostorov. Slednjič so otvorili 3. nov. 1775. goriško normalko s prvim razredom. Radi bi kakor v Ljubljani tudi tu začeli z vsemi štirimi razredi, a ni šlo, "ker so le malokateri učenci znali čitati in pisati; večinoma so bili še popolnoma neuki, ne vstevši tistih, ki niso celo nič razumeli nemški". Da bi slovenske in furlanske otroke vsaj nekoliko pripravili za nemško šolo je svetoval član šol. komisije Morelli, naj se osnuje elementarni ali začetni razred kot pripravnica za normalko. Vlada je predlog odobrila in naslednje leto sta bila nastavljeni dva učitelja za začetni razred. Matej Leban in Portulussu, prvi menda za slovenske in drugi za furlanske dečke. — Nič bolje ni bilo v Trstu kjer je manjkalo prave vsmo celo pri šolski komisiji. Deželni glavar grof Lamberg pa je počasne priprave skušal opravičiti pri dunajski vladi, češ, da "se nova šola ne sme ljudem zameriti in da se je treba v svobodnem pristanišču, kakor je Trst, zadržati vsake strogosti in sile". Cesarica je l. 1776. imenovala že omenjenega grofa Torresa za šolskega komisarja v Trstu in njegovi vsmi se je posrečilo spraviti podjetje počasi naprej.

Mnogo preglaivce je napravilo goriški šolski komisiji snovanje prvih trivijalk ali kmečkih šol. Tudi v tem oziru so bile raznovrstne ovire: ni bilo denarja, ni bilo sposobnih učiteljev, ni bilo za šolstvo vnetih gosposk in tudi ljudstvo ni hotelo razumeti koristi novega šolstva, ker je to bila samo nemška šola. V svojem poročilu na dunajsko vlado l. 1776. priznava Torres, da je na Goriškem ljudstvo tem šolam še manj prijazno nego drugod, "kajti tu se sodi, da je nemščina in trivijalkah nepotrebna in nemogoča... Ljudje se izprašujejo, čemu naj se kmet uč nemški in kaj bi mu koristilo čitanje in pisanje pri kmetovanju". Kljub temu se ustroj šolstva ni izpremenil. Segli so le po znanem pripomočku "elementarnih razredov" in na deželi osnovali poleg trivijalk še nekake pripravljalne razrede.

Torres je nasvetoval najprej osnovati ljudsko šolo v Boveu, "kjer ljudje večinoma nemški govorijo" in je bila graščina državna last. To je obveljalo. L. 1776. so poslali tja Leban iz Gorice za učitelja in že naslednje leto se hvali šolska komisija s sijajnimi uspehi bovške šole. "Dotlej so bili Bovečani bolj podobni divjakom, kakor ljudem (!); prosveta pa, ki jo dobivajo po šoli, jih izenači z drugim omikanim narodom". Tudi v Gradiški in Korminu so takrat dobili šole. L. 1777. so ukazali otvoriti šole v Tolminu, Ribemberku, Razdrtem in še drugod. Pa kako tarna Torres! Denarja ni, šolskih poslopij tudi ne, gosposke niso nič prijazne šoli, cerkovniki in učitelji pa nevedni. Tolminsko glavarstvo, pod katero je spadalo 15.000 duš, je odklonilo ustanovitev šole. Šele v nekaj desetletjih so imenovani kraji dobili svoje redne učilnice.

Tudi na Dunaju so vedno bolj uvidevali potrebo poučevanja v materinskem jeziku in zahtevali nabo potrebnih učnih knjig. Leta 1777. je dvorna kancelija nasvetovala goriški šol. komisiji, naj dá knjige za kmetijske šole (abecednik, katekizem in čitanko) posloveniti kranjskemu ravnatelju Kumerdeju. Goriški nadškof je potem naročil novi katekizem v slovenskem jeziku iz Ljubljane, menda Edlingove prevod; furlansko izdajo je dal sam natisniti. Poleg tega enotnega katekizma so izdali še manjšega za trivijalke, ki ga je dal posloveniti najbrž Torres. Čitanko za kmetijske šole so naročili iz Ljubljane. Tako je imela uvedba "nemške šole" na Goriškem vendar tudi to dobro posledico, da je ljudstvo počasi začelo slovensko čitati in pisati.

Z oranjem ledine na šolskem polju so imeli tudi na Štajerskem in Koroškem, kakor Slovenci na Kranjskem ali oGriškem, velike težave.

Ako pregledamo vse šolsko gibanje pod Marijo Terezijo, moramo reči, da se je avstrijska vlada lotila svoje naloge z veliko vsmo in odločnostjo. Izvrševala je vztrajno svoje šolske načrte ne glede na množestevilne zapreke in ovire, ki so se ji stavile nasproti. Priznati je treba, da je spravila v tok to veljavno vprašanje ljudske izobrazbe. Način, kako bi se naj rešilo to vprašanje pa je bil prirojen po onem vzorcu, ki smo ga preko Dunaja prešli iz Nemčije, in ta vzorec je bil: nemška šola s sagonsko učno metodo. S tem šolskim programom so hoteli izobraziti vse avstrijske narode. Da se mora prava ljudska šola opirati na materin jezik učencev kot temelj vse nadaljnje izobrazbe, do tega razumevanja pa se ni mogel dvigniti "prosvitljeni" osemnajsti vek. Šele s francosko okupacijo je bila pri nas vpeljana obvezna šolska dolžnost in je bil vpeljan pouk v materinem jeziku. (Konec)

Skupil jo je

Oni dan se je peljala s tramvajem gospodična. Pa ne s tisto čudno pošastjo na 2 nadstropji, ker jih tedaj še ni bilo ne na cesti ne na sliki, pač pa z navadnim tramvajem, doli po Avenidi.

Gospodična ima prav prikupen obraz. Če bi ga ne imela, bi je prav gotovo ne sprejeli za gledališko igralko; saj se ve, da v takih stvarih gledajo le na obraz in seveda tudi na nastop. Po tem malo vprašajo, ali je tudi znotraj, v sren, kaj lepote... Navadno je ravno nasprot res! Saj je tudi zares teška stvar, ohraniti nedolžno srce v takem delu.

Ona gospodična Lija, ki je stopila v tramvaj, da se pelje domov, je pa imela prijazen obraz in kljub svoji sumljivi službi tudi lepo srce in nedolžno dušo.

Bilo je v uri, ko gre vse "completo". Za pametne ljudi je to neprijetna ura, ker se morajo prerivati s sopotniki in gnešti. Za poštena dekleta je to trda preskušnja in prava mučilnica. Je pa tudi takih ljudi, tistih vetrenjakov, ki se imenujejo moške, pa so moški le po spolu in imenu, po obnašanju so pa golazen, brez vsake oblasti nad svojimi spridenimi željami, nad pohotnimi očmi in razbrzdanimi čuti. Tisti "kavalirji" pa najraje iščejo take trenutke, da se lahko zarinejo med ženske in jim delajo nadlego bolj ali manj očitno. Seveda najdejo v tem svojem lovu tudi kako osebo nežnega spola, ki je za njihove namene dostopna, ki je sirota tudi zgubila čut dostojnosti, ki meni, da je njen obraz in telo le vaba, na katero bi nemara mogla vjeti kakega ščinkovca — kajti pametnega fanta in moža gotovo ne bo našla taka cena roba...

Lia mora na vso svojo nevednost potovati ob taki uri gneče. Oni dan se je komaj prerila v voz, že se je obregnil ob njo eden tistih vrtoglavcev. Umikala se je sirota, kamor je mogla pred njegovo vsiljivostjo, toda vse je bilo zastoj. Vsak čas bolj vsiljiv in nesramen je postajal sopotnik. Lia, ki je znala vzdržati že v bolj zapeljivih nevarnostih, ki si je znala pomagati že tudi s klofuto, ki je pohladila kri vsiljivim kavalirjem, je s stoično mirnostjo čakala konca poti, ki je bil že tukaj.

Toda razbrzdanece je bil toliko nesramen, da tudi pri izstopu ni mogel pustiti poštenega dekleta na miru.

"Dobro! Če ni drugače, se boš pa naučil, da boš vedel za drugič!" mu je glasno zabrusila Lia v obraz, da so potniki kar obstrmeli.

Večela je ustaviti tramvaj in poklicala stražnika, ki je bil takoj na mestu. Proces je bil kratek. Pokora bo bolj dolga.

Vrtoglavi krznarčič je moral pograbiti svoj zavoj kož, ki jih je nesel s seboj, in kar na komisarijo je šel z njimi in mu bodo prav prišle, ali bolje: mu sedaj prav služijo, ker lahko malo bolj mehko spi v Villi Devoto, kjer je dobil brezplačno stanovanje in hrano za 23 dni.

Menda je mislil, da so ženske samo za igrac...

Pa je še veliko takih, ki tako gledajo ženske! Na žalost je pa res tudi deklet veliko, preveliko, takih, ki se dajo za igrac, zato pa si drznejo tolikokrat razni vsiljivi razne nedostojnosti.

Poštene in nedolžne ženske so večinoma preveč kretke. Ko bi vse imele zadosti poguma, bi kmalu ustrahovale tiste rogovilaste moške, ki ženske časti ne spoštujejo, kot gre. Nekatera dekleta so preveč boječa, da bi se upala nastopiti v takem slučaju. Druge so preveč dobre. Nočejo ponižati nadležneža in

raje molče preneso. Enim in drugim je treba nekaj več odločnosti. Treba je kar na kratko napraviti. Postave, kakor tudi so v raznih stvareh nedostopne, so v tej zadevi dobre. Zenski, kateri je kak nadležnež napravil kaj nepravilne, daje postava vedno prav. Brez prič in dokazovanja bodo tistega kavalirja spravili na varno za nekaj dni, kjer bo lahko premišljeval svojo nerodnost. Drugič bo že vedel, da niso vse ženske za igrac...

Oni dan je pa tale komični dogodek ozdravil enega takih kavalirjev:

Vsa zgodba je prav enostavna. V kolektivu sta sedela na eni strani dva moška. Njima nasproti je dobila mesto gospodična N. Da ste ga videli enega teh sopotnikov, kako so mu izstopile oči. Kar zapile so se v telo sopotnice, katero je nebrzdanece ogledoval od vrha do tal, od leve na desno. Menda je prav pozabil, da se tudi kdo drugi z njim vozi, kajti niti na um mu ni menda padlo, da ga gleda desetorica oseb, ki so se škodoželjno nasmihali med seboj in namigavali na neotesanega sopotnika. Gospodični je vsa kri zalila obraz in sirota ni vedela, kam naj gleda in kaj naj stori.

Tedaj se je pa predzrnil sopotnik, sosed na sedežu. Z obema rokama je segel po glavi tistega zijalastega kavalirja in jo okrenil proti sebi, da ga je dobil naravnost na svoj pogled.

"Te gusta, eh?" Nič več ni bilo treba. To pot je pa njemu vsa kri stopila v glavo in tedaj šele se je zavedel svoje neslanosti. Vsi sopotniki so tedaj dvignili gromki smeh, ki je podčlil neotesanega, da se je treba povsod dostojno obnašati.

Bilo je dovolj. Kar na prvem voglu je izstopil in za njim je šel zaničljiv smeh sopotnikov.

*

Takile in podobni prizori se kaj pogosto ponavljajo in spravljajo v zadrego poštene sopotnike. Stariši pa vedo, kakšnim nepravilnostim so izpostavljene njihove hčere in jih zato le s skrbjo morejo pustiti na ulice.

Razumna dekleta kmalu najdejo način, kako je takim netežem podkati. Vsaka pa naj ve, da je po zakonu njena čast zaščitena; samo ne sme biti boječa, temveč naj samozavestno stoji, kakor je Lija, pa bo s tem dosegla mnogo več spoštovanja in boljšega ženina in moža, kot pa tiste, katere se na vse načine prizadevajo, da se ji mdko priljuje zato, ker jih ceni.

Dekle je toliko spoštovana in cenjena, kolikor se sama ceniti zna. Tista, katere je preveč lahka v sprejemanju poklonov se prav močno moti, če misli da bo po tistem potu našla srečo... Pametni fantje ne iščejo vrtoglavk. Za zabavo so jim dobre; za življensko družico pa si iščejo take o katere poštenju in dostojnosti ni treba dvomiti. To so pa tiste, katere same sebe spoštujejo in tudi od drugih zahtevajo spoštovanje.

Janez Hladnik

Dekliški kongres

Celo mesto je polno kongresnih znakov dekliškega kongresa, ki se v teh dneh vrši.

Namen kongresa je, dati mladencem nekaj več prave usmerjenosti. Saj je sedanji rod tako neverjetno zgrešil pravo pot, da se išče sreča in namen življenja vse preveč v praznih stvareh, ki človeka ogoljufajo in nazadnje še v nesrečo spravijo.

Koliko mladenk živi danes obse-

denih v misli, da je najvažnejša stvar skrbeti za svoj lepi obrazek za zabavo in veliko zalogo sladkorčkov in — fantov. Resni ljudje, pametni starši, dobre matere in skrbni očeti s skrbjo gledajo, kaj bo iz take mladine. Odgovorni voditelji naroda sprevidevajo splošno nesrečo, ki bo iz tega prišla.

Lahkomišljena mladina, nezmožna nobenih žrtev, nevajena spoštovati voljo in naredbe starejših, brez vsake stanovitnosti v spolnemanju dolžnosti, lačna zabave, zahtevna v obleki in v jedi... kako naj bodo taki ljudje jutri kaj vredni očetje in matere; ki niso zmožni sebe vladati, kako naj vodijo in odgajajo jutri svoje otroke?

Če je še moralna zabloda v voditeljih narodov zapeljala svet tako daleč, da je prišlo do tako grozovitega sovraštva med narodi, kakšne bodo šele posledice sovraštva med družinami, če se bo mladina še dalje odgajala in rastla v takem duhu. Saj še naša generacija, ki je imela dobre matere, pada v toliko zablod. In med nami: koliko je takih, ki jih samo spomin na dobro mater in njene nauke drži na poštem potu... Kaj pa naj bo iz naslednje generacije, ki ne bo niti te sreče deležna, da bi imela dobre matere!

Da bi se sedanji rod nekoliko zavedel velikanske važnosti tega, da bi se tudi v sedanji propadlosti rešilo, kar se rešiti da, se vrši dekliški kongres, katerega namen je zbrati kar največ mladenk in jih nato pritegniti tudi v primerne organizacije, v katerih naj bi se nato to veliko prenovitveno delo nadaljevalo.

Opozorjamo naše mladenke, da naj nikar ne opuste prelepih konferenc v dneih kongresa. V nedeljo 23. avgusta pa se vrši glavna kongresna slovesnost, ki bo skupna za celo mesto, katere se gotovo vse

KNEZ SEREBRJANI

ROMAN IZ ČASOV IVANA GROZNEGA

Nadaljevanje 16

"Homjak!" je kričnil eden izmed opričnikov. "Domačini so odpeljali Morozova po reki. Ali naj udarimo za njimi?"

"Vrag naj jih vzame! Kaj nam sedaj on mar? Hej, vi! Vsi ven, sicer se zadušimo tukaj!"

"Homjak!" je rekel drugi; "kaj naj se zgodi s Serebrjanim?"

"Da se mi ga niti s prstom ne dotaknete! Postavite k njemu stražo, ki naj niti očesa ne obrne od njega! Njegovo milost odvedemo z vso častjo v Slobodo. Saj ste vendar videli, kako je usekal kneza Afanazija Ivanoviča? Kako je sekal naše ljudi?"

"Seveda smo videli!"

"Ali boste to tudi prisegli pred gosudarjem?"

"Bomo, bomo! Vsi poljubimo križ!"

"Le glejte! A sedaj naj mu nihče ne stori nič žalega, ko pa pridemo domov, ga že Grigorij Lukjanič spomni na svojo zausnico, jaz pa na svoje batine."

Se dolgo so rogovlili in ropali opričniki. Ko so bili že odšli, naložili na konje težki plen, je bil še dolgo videti žar na kraju, kjer je še pred kratkim stal dom Družine Andrejeviča, in reka Moskva, ki je tekla mimo, se je še do samega jutra igrala z ognjenimi prameni kakor z raztopljenim zlatom.

17. Zagovarjanje krvi.

Ko so sosedje zvedeli o napadu opričnikov in ugledali žar nad dvorom Morozova, so hiteli zapirati vrata in gasiti ogenj.

"Gospod!" so govorili križajoč se tisti, mimo katerih je dirjal Vjazemski s svojimi hlapci: "Gospod, usmili se nas! — Reši nas nesreče!"

Bilo je slišati samo še peketanje oddaljujočih se konj in ženketanje oklepov je zamiralo po praznih ulicah. Prebivalci pa so govorili: "Slava Bogu, nesreča je šla mimo!" in so se zopet križali.

Medtem je knez dirjal dalje in pustil hlapce že daleč za sabo. Sklenil je še do zarje priti do vasi, kjer so ga čakali novi konji, od koder je hotel spraviti Heleno na svoje rjazzansko dedno posestvo. Toda ni še bil pet vrst daleč, ko je opazil, da je zašel s ceste.

Zraven pa je začutil, da mu rane, za katere se v svoji razburjenosti niti niti ni, sedaj povzročajo neznozne bolečine.

"Bojarka!" je rekel in ustavil konja; "moji hlapci so zaostali, počakati morava nanje."

Helena se je polagoma jela zavedati. Ko je odprla oči, je najprej ugledala ognjeni žar v daljavi, potem je pričela razločevati gozd in cesto, potem je začutila, da leži konju na hrbtu in da jo drže silne roke.

Počasi se je pričela spominjati dogodkov današnjega dne, naenkrat je spoznala Vjazemskega ter zakričala od groze.

"Bojarka!" je rekel Afanazij Ivanovič z grenkim usmevom, "ti se me bojiš? Ti me preklinjaš? Nikar ne preklinjaj mene! Helena Dmitrijevna! Preklinjaj svojo usodo! Zaman si se mi hotela izogniti. Nihče ne uide svoji usodi. Gotovo ti je bilo usojeno, bojarka, da dobiš mene!"

"Knez!" je zašepetala Helena, tresoč se od groze, "če že nimaš vesti, pomisli vsaj na svojo bojarsko čast, spomni se sramote..."

"Nimam časti, nimam sramu! Vse sem žrtvoval tebi, Helena Dmitrijevna!"

"Knez, spomni se božje sodbe, ne pogubi svoje duše!"

"Prepozno je, bojarka! Sem jo že pogubil. Ali misliš, da tisti, ki vrača gostoljubnost tako kakor jaz, more rešiti dušo? Ne, bojarka! To noč sem jo pogubil na veke! Včeraj je bil še čas, danes zame ni več upanja, ni odpuščenja za moje hudobije. In jaz tudi nočem nobenega drugega rajskega blaženstva razen tebe, Helena Dmitrijevna!"

Vjazemski je slabel čezdalje bolj. Čutil je svojo onemoglost in se zama junačil. Vročica mu je zatemnila razsodnost.

"Helena", je rekel, "kri mi odteka, moji hlapci so daleč... pomoči mi od nikoder. Mogoče, da ne bo dolgo, da odidem v večni ogenj... Ljubi me, čeprav samo kratek čas... da ne oddam zama duše satanu!" — Helena, je nadaljeval, zbirajoč zadnje moči, "ljubi me, vaba mojega srca, poguba moje duše..."

Knez jo je hotel priviti v krvavo naročje, a zapustile so ga moči, valetji so mu padli iz rok, omahnil je in padel na tla. Helena se je ujela za konjevo grivo. Konj je začutil,

da nima več jezdeca na sebi, in je zdirjal. Helena ga je hotela ustaviti, toda konj je skočil v stran, zdirjal po gozdu in odnesel bojarko s sabo.

Dolgo sta drevila po temnem gozdu. Od kraja je Helena skušala konja ustaviti, a kmalu so ji oslabele roke. Tedaj je zgrabila za grivo in se vdala v božjo voljo. Konj je dirjal brez prestanka. Večje se je zapletalo Heleni v obleko, veje so jo bile po obrazu. Ko je letela čez polje, razsvetljeno od meseca, se ji je zdelo, da se v beli megli gibljejo ruske in jo vabijo k sebi. Slišala je v daljavi enakomerno šumenje, ki ga je ponavljala jeka. Ali se je smejal gozdni črt, ali pa je šumelo kaj drugega, a glasovi so bili čezdalje glasnejši; srce je Heleni umiralo od strahu in krepkeje se je držala konjske grive. Kakor na kljub je konj dirjal naravnost proti temu šumu. Zdaj se je pokazal ogenjček: kakor da bi srebrna prikazen mahnila s krili. Naenkrat se je konj ustavil in Helena je omedlela.

Zavedela se je na mehki travi. Okrog nje se je razlivala prijetna svežost. Zrak je bil poln drevesne vonjave; šum je bil še slišen. Toda nič strašnega ni bilo v njem. Kakor stara pesem je zibal in uspaval Heleno.

S trudom je odprla oči. Veliko kolo, ki ga je voda gnala, se je s šumom vrtelo pred njo. Pene so brizgale daleč na okrog. V mesečnem svitu so se ji zdele kakor dijamanti, s katerimi so jo kitile njene hišne na vrtu tisti dan, ko je prišel Serebrjani.

"Ali nisem doma na vrtu?" je pomislila Helena. "Morda sem res zopet na vrtu? — Dekleta! Pašenka! Dunajša! Kje ste?"

Toda namesto svežega dekliškega obraza se je nagnila čez Heleno siva, gubasta glava, kot sneg bela brada se je skoro dotaknila njene obraza.

"Glej, kako te je rešil Gospod, bojarka!" je rekel neznan starec, radovedno gledajoč Heleni v obraz; "kajti če bi bil konj dirjal le malo bolj na levo, bi bila padla naravnost v tolmu. Sicer pa je konj najvajej, je nadaljeval sam zase. — "Kraj mu je znan; hvala Bogu, ni bil prvič v mlinu."

Starčev pojav je prvi trenutek prestrašil Heleno: spomnila se je

pravljic o gozdnih vragovih in čudno so vplivale nanjo gube in bela brada neznanega stareca, vendar je bilo v njegovem glasu nekaj dobrobrnega. Zato je takoj izpremenila svojo misel o njem in se mu vrgla k nogam.

"Deduška, deduška!" je vzkliknila; "reši me, skrij me kam!"

Mlinar je takoj razumel, kako in kaj: konj, na katerem je Helena prišla sem, je bil Vjazemskega. Vse je kazalo, da je to bojarka Morozova, tista, katero si je on prizadeval pričarati knezu. Nikdar je še ni videl, a mnogo je čul o njej od Vjazemskega. Kneza ni ljubila, prosila je pomoči, torej se je najbrž rešila pred knezom na njegovem lastnem konju.

Starec je hipoma uganil vse te okolnosti.

"Bog s teboj, bojarka!" je rekel; "kako naj te rešim? Močan je knez Afanazij Ivanovič, dolge roke ima: uniči me starca, uniči!"

Helena je v strahu pogledala mlinarja.

"Ti veš..." je rekla, "ti veš, kdo sem?"

"Česa vsega človek ne ve, matuška Helena Dmitrijevna! Koliko stvari mi je v mojem življenju našumela voda, našepetalo drevje! Dovolj vem; toda vsaka stvar samo ob svojem času."

"Deduška, ako ti je vse znano, potem torej tudi to veš, da te Vjazemski ne uniči, ker leži posekan na cesti... Njega se ne bojim, deduška, pač pa se bojim opričnikov in njegovih hlapcev; zaradi presvete Bogorodice, skrij me, deduška!"

"Oh, oh, oh!" je rekel starec težko vzdihujoč; "Afanazij Ivanovič leži posekan na cesti! Toda ni mu usojeno, da bo umrl pod mečem. Vstane knez Afanazij Ivanovič, pride sem v mlin in poreče: Kje je bojarka, srce in duša moja? In kaj naj mu odgovorim? On ni, da bi mogel človek govoriti z njim. Na kose me razseka!"

"Deduška, glej, tu je moja zavratnica. Vzemij jo! Še več ti dam, če me rešiš!"

Mlinarju so se oči zaiskrile. Vzel je biserno zavratnico bojarki iz rok in jo z naslodo gledal v mesečini.

"Bojarka, labod moj," je rekel z zadovoljnim izrazom; "naj te blagoslovi dobrotni Gospod in moskovski čudotvorci! Ni mi lahko, skriti te pred knezovimi ljudmi, če pridejo

sem, kar pa Bog ne daj. Ustrežem ti v svojo škodo — morda se naju Bog usmili..."

Starec se ni bil izgovoril, ko se je iz gozda zaslislalo konjsko peketanje.

"Že gredo, že gredo!" je vzkliknila Helena. "Ne izdaj me, deduška!"

"Dobro, bojarka, hodi za mano!" Mlinar je hitro odpeljal Heleno v mlin.

"Skrij se tu za vreče", je rekel, zaklenil za njo vrata in pohitel h konju.

"Ah, ti moj Bog, kako pa naj skrijem konja, da se ne domislijo."

Prijel ga je za uzdo, ga odpeljal na drugo stran mlinu, kjer je stal čebelnjak, in ga tam privezal v grmovju.

Medtem je prihajalo konjsko peketanje in človeški glasovi čezdalje bliže. Mlinar se je zaprl v izbo in upihnil luč.

Kmalu nato so se pojavili na poljani ljudje Vjazemskega. Dva hlapca sta šla peš in nesla na spletenih nosilih kneza, ki je ležal brez zavesti. Pri mlinu so se ustavili.

"Ali smo prav prišli?" je vprašal zapovednik jezdecev.

"Sem je bežal konj!" je odgovoril drugi. "Videl sem sled. Tu tudi čarovnik živi. Naj pogleda kneza!"

"Denite njega milost na tla, toda varno. Ali se kri še ni ustavila?" "Nič ni boljše", so odgovorili hlapci; "že trikrat se je zavedel in zopet omedlel. Če mlinar ne ustavi krvi, je s knezom pri kraju: kri mu odteče!"

"Kje pa je ta prekleti čarovnik? Hitro sem z njim!"

Opričniki so pričeli trkati po mlinu in izbi. Dolgo je ostalo njihovo kričanje in trkanje brez odziva. Slednjič se je v izbi zaslislal kašel; skozi odprtino se je prikazala mlinarjeva glava.

"Koga je Bog pripeljal ob takem času?" je rekel starec in kašljal tako težko, kakor da bi hotel dušo izkašljati.

"Pridi ven, čarodej, pridi hitro kri ustavit! Bojar knez Vjazemski, je ranjen s sabljo!"

"Kakšen bojar?" je vprašal starec, delajoč se gluhega.

"Glej ga, malopridneža! Še vprašuje: kakšen? Ulomite vrata, mladci!"

SLOVENSKI LIST

List izdajata: "SLOVENSKI DOM" in KONSORCIJ

vdeležite, kjer se bo zbralo 50.000 mladenk.

Sveta maša se bo vršila ob 9 uri na trgu pred glavno pošto, L. N. Alem y Sarmiento.

Ob 10.30 pa se bo vršilo zaključno zborovanje v stadionu Luna Park.

Opozarjamo, da se bo v kratkem vršil ustanovni sestanek dekliskega krožka, v katerega vabimo vse dobre slovenske mladenke, da se bo tudi za naša dekleta storilo kaj v smislu tako velike potrebe sedanje časa.

Janez Hladnik

Cerkveni vestnik

23. avgusta maša na Avellanedi za starše Horvat.

Molitve na Paternalu, kjer je tudi sestanek Bratovščine Rožnega venca.

30. avgusta maša na Paternalu za starše Roje.

Molitve se ta dan ne vrše, ker je praznik svete Roze in je to popoldne procesija pri sv. Rozi. Povabljeni ste, da se je vdeležite.

Janez Hladnik

FOTOGRAFIJA
"LA MODERNA"
VELIK POPUST PRI FOTOGRAFIRANJU
Ne pozabite
FOTO "LA MODERNA"
S. SASLAUSKY
Av. SAN MARTIN 2579
Telefon: 59-0522 - Bs. Aires

Knjiga o Sloveniji

"THE SLOVENES WANT TO LIVE"

Pravkar je izšla 48 strani obsega-joča brošura, ki jo je izdal Jugolo-vanski informacijski center v New Yorku. Spisal jo je, kakor je to označeno na prvi strani na platnicah neki Joseph Clissold.

Naslovna stran nosi sliko Blede in nad njim so gorski grebeni, kar de-la naslovno stran prav mično. Zno-traj je knjižica ilustrirana s zemlje-vidi slovenskega ozemlja in prebi-valstva, z nekaterimi krajevnimi slikami in s statističnimi primerki. Knjižica je zanimiva in prav infor-mativna, zlasti za Američane in dru-gre, ki znajo čitati angleščino.

Joseph Clissold je bil angleški konzularni ataše v Zagrebu in kot tak mora Jugoslavijo poznati. Jugo-slovanski informacijski center v New Yorku bo gotovo vedel in znal,

Slovenska babica

dipl. v Pragi in Bs. Airesu, z večletno prakso v praški porodnišnici ter v tuk. bolnici "Raw-son", se priporoča vsem Sloven-kam. Sprejema penzionistke iz mesta in z dežele v popolno oskrbo. Cene izredno nizke. Po-strežba prvovrstna.

ANA CHRPOVA
ENTRE RIOS 621
U. T. 38, Mayo 8182

kako knjigo razširiti med odgovorne in pa take kroge, kjer bo knjiga dosegla svoj namen. Na vsak način jo naj dobi vsak kongresnik in sena-tor Združenih držav. Vsi člani vlad v inozemstvu, vse glavne publikaci-je v deželi. Tudi vsa vseučilišča naj bi dobila po par izvodov. Na isti način jo je treba razširiti tudi v Angliji in drugih demokratičnih dr-žavah. Le na ta način, če bo knji-žica prišla pred oči sveta in pred tiste, ki imajo zdaj in bodo imeli v bodoče kaj besede v političnih kro-gih, bo dosegla svoj namen, za kate-rega je izdana.

Dobro bi bilo, da bi si jo nabavila tudi naša slovenska društva.

Knjižico prav toplo priporočamo vsem. Dobi se, če se piše po njo na naslov: Yugoslav Information Cen-ter, 812 Fifth Ave., New York, N. Y.

Krojačnica 'Gorica'

Franc Leban

WARNES 2191 Bs. Aires
Nasproti postaje La Paternal

ZOBOZDRAVNIKA
DRA. SAMOILOVIC
de Falicov in
DR. FELIKS FALICOV
Sprejemata od 10 do 12 in od 15-20 ure.
DONATO ALVAREZ 2181
U. T. 59 - 1723

Glas iz ujetniških taborišč

Prispela so poročila, ki so bila poslana iz Evrope proti koncu de-cembra. Poročila govore o stanju naših vojnih ujetnikov v Italiji. Ob-javil jih je Mednarodni Rdeči Križ v Ženevi, v svojem službenem gla-silu.

Iz teh poročil je razvidno, da so delegati Mednarodnega Rdečega Križa obiskali ujetniška taborišča, kjer bivajo naši ujeti častniki, pod-častniki in vojaki. V glavnem so za-prti v 10 raznih krajih, med kate-rimi je eden v Južni Italiji (blizu

Napolijs) dva v zgornjem delu Ita-lije (blizu Faenze pri Milanu), se-dem pa v severni, oziroma severo-vzhodni Italiji.

V Južni Italiji je ujetniško tabo-rišče v bližini Averza. V srednji Ita-liji so blizu mesta Cortemaggiore in blizu mesta San Lazaro Alberoni.

Taborišča v srednji Italiji so raz-porejena tako, da je samo eno blizu naše meje (nedaleč Trsta), druga pa so v predelih okrog severnih ita-lijskih jezer, v alpskem predgor-ju in sicer blizu sledečih mest: Ve-stone Bogliaccio, Grumelina Lallio, Montemalle in Prato al Isareo.

Zdi se, da je v tem času bilo v ujetniških taboriščih okrog 50.000 naših rojakov.

Pomagajmo našim vojnim ujetnikom.

SLUŽBO DOBI

služkinja za vse delo pri slovenski družini. Poizve se: od 10-12 ure na U. T. 61-2260.

Slov. Babica

FILOMENA BENES-BILKOVA

Diplomirana na Univerzi v Pragi in v Buenos Airesu
Ordinira od 9 zjut. do 9 zvečer

LIMA 1217 - BUENOS AIRES
U. T. 23 - Buen Orden 3389

"Počakajte, duše božje, počakajte! Sam pridem ven, kaj bi lomili vrata! Saj sam pridem ven!"

"Aha, glej ga, zdaj je pa že slišal, gluhi ruševci!"

"Ne jezi se, batjuška", je rekel mlinar, ko je lezel ven; "odpusti, težko slišim, ne razumem takoj. Si-ecer pa, čemu bi tajil: ko ste začeli butati na vrata in na steno, sem se prestrašil in pomislil: Bog nas varuj, ali so razbojniki, ka-li? Veste, duše božje, prav tukaj naokrog ima-jo največ svojih zasek in jam. V večnem strahu živim v gozdu in ne-prestano mislim: sam Bog nas varuj pred njimi!"

"No, no, dosti je besedovanja! Pojdi sem, glej, kako odtaka kri. Ali jo je mogoče ustaviti?"

"Bom videl, bratje! O, vsi svet-niki! Kdo pa ga je tako usekal? Če bi bilo za prst niže, bi mu bil sence presekali. No, Bog ga je čuval. In zopet tu! Rano ima presekano sko-ro do kosti. No, tisti, ki je tako zmre-varil njegovo milost, je znal pa menda dobro sekati."

"Ali je mogoče ustaviti kri, sta-rec?"

"Težko, dobrotnik moj, težko! Sablja je bila začarana."

"Začarana? Ali slišite mladeč? Saj sem rekel, da je bila začarana! Kje bi jih bil sicer sam sedem po-sekali!"

"Tako je, tako!" so se oglasili opričniki; "seveda je začarana. Kaj bi neki sicer Serebrjani mogli proti sedmim!"

Mlinar je poslušal in pazil.

"Glej, kako vre kri!" je nadalje-val, "kako naj jo ustavim? Če bi sablja ne bila začarana, bi se dala kri ustaviti, toda sedaj... da se ustavi tudi sedaj. Samo bojim se. Če jo začnem zagovarjati, mi kar jezik otrpne."

"Česa se boš neki bal? Le rago-varjaj!"

"O, seveda, česa se boš neki bal! Tebi se seveda ni ničesar bati, kaj pa bo z mano?"

"Istoma!" je rekel opričnik ene-mu izmed hlapcev, "daj sem mošnja s cekini Morozova. Tu imaš pest ce-kinov, starec! Če usatviš kri, jih dobiš še eno pest. Če je pa ne usta-viš, ti iztrgam dušo!"

"Hvala, batjuška, hvala! Bog ti poplačaj in vsi svetniki njegovi. Stori-m, kar morem, dobrotnik, čeprav na svojo glavo zvalim nesrečo. Idi-te proč, redniki, — ta stvar se boji oči."

Opričniki so stopili v stran. Mli-nar se je nagnil črez Vjazemskega in mu prevezal rane; nato je pomolil očenaš, mu roko položil na glavo in pričel zagovarjati:

"Šel je človek starec, konj pod njim je rjavce, po stezah, po cestah, po skritih krajih. Ti, mati, žilna kri, telesna, ustavi se daj, obrni se nazaj. Star človek te zapira — ogreva te do mira. Ko bi njegov konj ne imel vode, bi ne bilo tebe, mati kri. Vse en rod, zemlje prah, naj po mojem bo namah! Moja be-seda je silna!"

Čim dalje je starec zagovarjal, tem počasneje je tekla kri in se je pri zadnji besedi popolnoma usta-vila. Vjazemski je vzdihnil, a oči ni odprl.

"Pojdite sem, očetje moji!" je rekel mlinar; "pojdite brez strahu. Kri se je ustavila, knez je živ, samo meni je slabo... že čutim, kako mi jezik dreveni!"

Opričniki so obkolili kneza. Me-sec je obseval njegovo kakor smrt blede obličje, toda kri ni več tekla iz ran.

"Res se je ustavila! Le pogledjte ga, starca! Ni mu izpodletelo!"

"Tu imaš cekine!" je rekel oprič-nik. — "A to še ni vse. Čuj, starec! Po stopinjah vemo, da je po tej po-ti bežal knezov konj in je na njem brčkone pobegnila bojarka. Če si jo videl, povej!"

Mlinar je gledal debelo, kakor da ne razume.

"Ali nisi videl konja z bojarko?" Starec je pričel omahovati, ali naj pove ali ne. Toda v enem sa-mem trenutku je preudaril sam pri sebi takole:

"Če bi bil Vjazemski zdrav, bi bilo neznansko nevarno skrivati bo-jarko pred njim; izdati jo, pa bi bilo zelo koristno! Ali, sam Bog ve, ali Vjazemski še ozdravi. In Moro-zov za uslugo ne ostane dolžan. In tudi Serebrjani, kakor vse kaže, bo-jarke ne ljubi malo, ko je vendar zaradi nje razsekal kneza. Torej — si je mislil mlinar — mi zaenkrat Vjazemski ne stori nič zalega, Sere-brjani in Morozov pa se mi zahva-lita, ko jima oddam bojarko."

Ta račun je odločil njegovo oma-hovanje.

"Nič nisem slišal in nič nisem videl, duše božje", je rekel. "Niti ne vem ne, o kakšnem konju in o kakšni bojarki da govorite."

"Hej, samo da ne lažeš, starec!"

"Naj me vrag vzame, naj ne vi-

dim kraljestva nebeskega! Naj me Bog takoj s strelom ubije, če kaj vem o konju ali o bojarki!"

"Daj sem luč, da pogledamo, ali ni sledov v pesku."

"Kaj boste gledali?" je rekel eden izmed opričnikov. "Če bi tudi bili, tak so jih naši konji poman-drali. Sedaj ne najdemo ničesar več."

"Potem pa nimamo kaj iskati. Odpri nam izbo, starec, da položimo kneza noter."

"Takoj, prijatelji, takoj! Oj, star sem, dobrotniki: sicer bi stopil v krčmo in vam prinesel piva in zele-nega vina."

"Ali ga doma nimaš?"

"Ne, prijatelji! Kje ga bom pa si-romak vzel? Nimam ne vina ne jedi, ne krme za vaše konje. V krčmi, tam je vsega dovolj. Tam imajo tako vi-no, da bi ga lahko postavil na car-sko mizo. Tesno vam bo pri meni, častita gospoda, in ničesar ni za pod zob. Sicer pa ste tako vojni ljudje — in ste lahko tudi brez večerje. Vaši konji se napasejo trave... Sa-mo to je slabo... trava je tu čudna. Včasih se kak konj napase, potem ga pa tako napenja, da postane tak kot gora. Nekaj časa se ti ziblje, ziblje, potlej pa poči!"

"Vrag te vzemi, goba ti stara! Ali bi rad, da bi nam konji popo-kali?"

"Bog varuj, prijatelji! Konje lahko tako privežete, da se ne bo-djo mogli pasti. Eno noč, to ni taka stvar, bodo že tudi tako prestali. Vas, gospoda, pa prosim spoštljivo, izkažite čast moji izbi. V njej ni niti sena niti slame — gola tla. Pri meni ni tako kakor v krčmi. In ko ležete spat, ne pozabite moliti molitve zo-per nočni strah... pri meni namreč strahi."

"Ej, ti vragov stric! Vrag naj vzame tebe in tvojo izbo! Glej ga no, s čim bi nam rad postregel? Mladeč, pojdimo v krčmo! Kako da-leč pa je do tja, starec?"

"Blizu je, prijatelji, čisto blizu. Pojdite po tej stezi, ko pridete na cesto, zavijte na levo; po cesti boste hodili komaj eno vrsto in že ste pri krčmi."

"Pojdimo!" so rekli opričniki. Vjazemski je bil še vedno neza-vesten. Hlapci so ga dvignili in ga varno nesli na nosilih. Opričniki so zajahali in šli za njimi.

Komaj je bila tolpa odšla in v

gozdu ni bilo več slišati človeškega glasu, je starec odprl mlin.

"Bojarka! Odšli so!" je rekel.

"Izvoli v izbo. Ah, ti revica moja, kako si se skrila! Izvoli v izbo, la-bod ti moj! Tam ti bo prijetneje."

V kotu izbe je nastal svežega mahu, naredil luč in postavil pred Heleno lesen skledo z medom v satovju in krajec kruha.

"Joj na zdravje, bojarka!" je rekel in se nizko klanjal: "takoj ti prinesem vinčka."

Pohitel je še enkrat v mlin in prinesel veliko steklenico in lončen vrček.

"Na tvoje zdravje, bojarka!"

Starec je kot gospodar prvi iz-praznil vrček. Vino ga je razvese-lilo.

"Izpij, bojarka!" je rekel. "Se-daj se ti ni treba bati nikogar. Krč-mo iščejo. Če jo najdejo ali če je ne najdejo, sem jih ne bo več; sem jih že po taki poti poslal... he, he! Zakaj pa ne pokušaš vina, bojarka? Sicer pa ga ne pokušaj, slabo vino je. Prinesem ti drugega!"

Mlinar je zopet zbežal v mlin, to pot se je pa vrnil s steklenico pod pazduho in srebrno čašo v roki.

"Vidiš, to je pa res vino!" je rekel in nagnil steklenico nad ča-šo. "Na tvoje zdravje, bojarka! To vino mi je s čašo vred podaril do-ber človek... Prsten mu pravijo... he, he! Tu v gozdu prebiva mnogo dobrih ljudi in vsi so moji prijatelji. Jej, bojarka! Zakaj ne ješ satja? To ni navadno satovje. Take-ga ne dobiš sto vrst naokrog. A za-kaj ni kakor navadno? Ker znam s čebelami bolje ravnati nego drugi. Jaz nisem tak kakor drugi. Vsako leto vržem najlepši panj povodnemu možu v močvirje in mu velim: Tu imaš, dedek, pokusi! He, he! A on, bojarka, Bog mu daj zdravje, ču-va moj čebeljak. Radi njega so tudi čebele na svetu. Jaha! je konja toliko časa, da je poginil, ga vrgel v močvirje in iz tega konja so izro-jile čebele; ribiči pa so vrgli mrežo in namesto rib ujeli čebele... Ej, bojarka, malo ješ in malo piješ! Pa boš videla, da te prisilim izpiti vino... Poslušaj, bojarka! Na zdra-vje... he, he! Na zdravje kneza... ne tega, marveč Serebrjanega! Bog mu daj zdravje, ali ga je usekal tega, no — Vjazemskega! Pa bo-jar Družina Andrejič, he, he! Na njegovo zdravje, bojarka! Tu pri meni prebiješ skrivita dan ali dva,

potem pa pojdi, kamor hočeš: k Družini Andrejiču ali pa k Serebr-janemu... Kaj me to briga! Na tvo-je zdravje!"

Čudno in bolešno so zvenele He-leni v srec besede pijanega mlinarja. Zdelo se ji je, kakor da bi mu bile znane vse njene najbolj skrite mi-sli, kakor da bi jih bral v njenem srecu. V steno zataknjena trska je razsvetljevala njegov razorani obraz z jarkim svitom. Njegove sive oči so bile omegnene od pijače, vendar se je Heleni zdelo, kakor bi prodirale skoz njo. Zopet jo je postalo strah in pričela je glasno moliti.

"He, he!" je rekel mlinar; "le-moli, bojarka, le moli, jaz se tega ne bojim... mene z molitvijo ne prestrašiš, s kadilom ne preka-diš... sam znam zagovarjati... Jaz nisem kar tako... mene pozna povodni mož in gozdni hudir... poznajo me rusalk... in čarovnice... in stra-hovi... vsi me poznajo... mene... mene... Ali hočeš, da jih pokličem? Šikalu! Likalu!"

"Jezus!" je šepetala Helena.

"Šikalu! Likalu! Kaj? Ne gredoč čakaj, jih že pripeljem! Bdu, bdu!"

Starec je vstal in opotekajoč se ter plesoč odšel iz izbe. Helena je z grozo zaprla vrata za njim. Mlinar je dolgo za vrati govoril sam s sabo.

"Mene vsi poznajo", je govoril z bahatim, a že pojemajočim gla-som; "lesni hudir... povodni mož... rusalk... in strahovi... Jaz nisem kar tako!... Mene vsi poznajo! Bdu, bdu!"

Slišalo se je, kako starec pleše in potrkava z nogami. Potem mu je glas oslabil, legel je na tla in sko-ro se je zaslislalo njegovo hropenje, ki se vso noč spajalo s šumenjem mlinскеga kolesa.

18. Stari znanci.

Drugi dan po uničenju doma Mo-rozovskega je jahal star vojak na vranec skozi gosti les. Neprestano je snemal čapko in nečemu prisl-uškaval.

"Tiho, Galka, (Kavka), ne hrkaj tako!" je govoril in tapljal konja po krepkem vratu. "Kako si vendar neugnana, ne daš miru, da bi človek kaj slišal! Za vraga, niti kraja ne poznam! Sama lipa in leščevje; ko smo pa tiste dni ponoči jahali tukaj, je menda dišalo po smoli!"

(Nadaljevanje)